Ազգ
AZG armenian newspaper

Փետրուար 12, 1992, Չորեքշաբթի
եռօրեայ թերթ,
Բ տարի, թիւ 10 (102)
գինը՝ 30 կ.

Երեւան 375010, Հանրապետութեան 47
դասիչ՝ 69149, հեռախօս՝ 581841
ֆաքս՝ 562941, տելեքս՝ 243266 SULA SU

Ազատամարտիկները գրավել են Մալիբեյլի եւ Ղուշչիլար գյուղերը

Ինչպես հաղորդեցին «ԻՖ»-ին Շուշիի ՆԳ շրջանային բաժնում, փետրվարի 10-ի լույս 11-ի գիշերը հայ զինված ստորաբաժանումները գրավել են Շուշիի շրջանի Մալիբեյլի գյուղը: Կան բազմաթիվ զոհեր: Արտաքին աշխարհի հետ ոչ մի կապ չունենալու պատճառով գյուղի մոտ 2 հազար բնակիչները չեն կարող լքել գյուղը: Հայերը շարունակում են պահել նախօրեին գրավված Ղայբալու եւ Ղուշչիլար գյուղերը:

Ինչպես հաղորդեցին Ադրբեջանի նախագահի մամուլի ծառայությունում, Անդրկովկասի ռազմական օկրուգի հրամանատար գեներալ-գնդապետ Վալերի Պատրիկեեւը առայժմ հրաժարվում է ռազմական ուղղաթիռներ տրամադրել բնակչությանը տեղափոխելու համար: ՆԳ բաժնում հաղորդեցին նաեւ, որ նույն գիշերը գնդակոծման է ենթարկվել Շուշին:

Հայաստանի աղբյուրները հաստատում են հայկական զինված խմբավորումների կողմից Շուշվա շրջանի Մալիբեյլի եւ Ղուշչիլար գյուղերի գրավման փաստը: Սակայն նրանք նշում են, թե ադրբեջանական զինված խմբերը այդ գյուղերից դուրս են քշվել փետրվարի 11-ի ցերեկը: Ադրբեջանական աղբյուրները հաստատում են, թե Ղուշչիլար եւ Ղայբալի գյուղերը գրավվել են փետրվարի լույս 10-ի գիշերը, Մալիբեյլին՝ լույս 11-ի գիշերը:

Հայաստանի օպերատիվ շտաբի լրատվական կենտրոնի նախնական տվյալներով, այդ գյուղերի մոտ ընթացած մարտերի ժամանակ զոհվել է 1 եւ վիրավորվել 10 հայ:

Ըստ «Լուր» գործակալության, ադրբեջանցիները տվել են 20 զոհ: Մալիբեյլիում չկա քաղաքացիական բնակչություն, որի մեծ կորուստների մասին հաղորդել են ադրբեջանական աղբյուրները: Բնակչությունը վաղուց էր դուրս բերվել գյուղից, որը վերածվել էր ռազմական բազայի:

Ականատեսներից հայտնում են, որ Ղայբալի գյուղն արդեն երկու շաբաթ հայերի ձեռքին է, իսկ բնակչությունն էվակուացվել է ավելի վաղ: ■

Նստաշրջանն սկսվեց...

Նախորդ նստաշրջանում տարածվող այն տեղեկությունը, իբր հաջորդ նստաշրջանի աշխատանքը կոնկրետ միջոցառումների շնորհիվ ավելի գործուն ու արդյունավետ կդառնա, խիստ չափազանցված դուրս եկավ, երբ հաշվի առնենք նստաշրջանի առաջին երկու օրերի աշխատանքի արդյունքը:

Որպես զրոյական, Գերագույն խորհրդի նախագահ Բաբկեն Արարքցյանը առաջարկեց (նորի՞ց, կրկի՞ն, դարձյա՞լ) տեղակալների ընտրության հարցը: Բայց այս անգամ արդեն նոր՝ այլընտրանքային սկզբունքով: Սրա էությունն այն է, որ ընդդիմությունը պիտի տեղակալների թեկնածուների մի ցուցակ առաջարկի, որից Բաբկեն Արարքցյանը կառանձնացնի առնվազն չորսին: Քաղխորհրդում նմանատիպ մի նախաձեռնությունը հաշվի առնելով, կարելի է ենթադրել, որ այժմ տարին նորաձեւ է սեփական լիազորությունները ընդդիմությանը զիջելը: Բայց Գերագույն խորհրդում այսպիսի հարցերն էլ այդքան հեշտությամբ չեն լուծվում: Պարզվեց, որ այս մի առաջարկության իրականացման համար փոփոխություններ են անհրաժեշտ և՛ կանոնակարգում, և՛ Գերագույն խորհրդի վերաբերյալ գործող օրենքում: Այնպես որ, զրոյական հարցն առայժմ զրոյական մակարդակի վրա էլ մնում է:

Մյուս հարցը, որի անհրաժեշտության մասին այդքան խոսում էին ընդդիմադիրները, «Հայլուր» լրատվական ծրագիրն էր: Այն օրակարգի հարց չդարձավ ընդամենը երեք ձայնով: Սրան հակառակ, ընդամենը 3 պատգամավոր դեմ քվեարկեց մեր թերթում Համբարձում Գալստյանի տված հարցազրույցում մի շարք արտահայտությունների առիթով նրանից պարզաբանումներ պահանջելու առաջարկին (պարզվում է, որ ի տարբերություն «Հայլուր»-ի՝ մի թերթի հարցազրույցը կարող է Գերագույն խորհրդի քննարկման առարկա դառնալ): Հիշեցնում ենք, որ խոսքը մասնավորապես վերաբերում է Գերագույն խորհրդի պատգամավորների հասցեին արված հետեւյալ հայտարարությանը. «Եւ նրանց արածն այսօր հանրապետությունում ի՞նչ է: Օրենքներ պիտի ստեղծվե՞ն – չկան»...

Այսօր Գերագույն խորհուրդը շարունակելու է իր աշխատանքները ու, ըստ երեւույթին, կընդունվի ձեռնարկության մասին օրենքը, որն էլ կլինի Համբարձում Գալստյանի հայտարարության մասնակի հերքումը: ■

Ջեյմս Բեյքերը երեկ ժամանեց Հայաստան

Երեկ, ժամը 18 անց 53 րոպեին Երեւանի «Զվարթնոց» օդանավակայանում վայրէջք կատարեց «Բոինգ-707» ամերիկյան ինքնաթիռը, որով Մոլդովայից աշխատանքային այցով Հայաստան ժամանեց ԱՄՆ պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը:

Օդակայանում պետքարտուղարին դիմավորեցին Հայաստանում ԱՄՆ ժամանակավոր հավատարմատար Սթիվըն Մաննը, Հայաստանի արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանը եւ այլ անձինք:

Հավաքված մոտ 40 լրագրողների ձեռքով ողջունելուց հետո, պրն. Բեյքերը ուղեւորվեց կառավարական հյուրատուն, ուր նրան ընդունեց հանրապետության նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը: Արտգործնախարարի պատվին տրվեց ընթրիք:

Ընթրիքից հետո Լ. Տեր-Պետրոսյանը եւ Ջ. Բեյքերը տեղական եւ արտասահմանյան լրագրողների համար տվեցին մամուլի ասուլիս: Ջեյմս Բեյքերը հանդիպումը Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ արդյունավետ գնահատեց: Նա ասաց, որ իրենք պաշտպանում են Ռուսաստանի եւ Ղազախստանի խաղաղ միջնորդության ջանքերը Ղարաբաղյան խնդրում: Բեյքերն ասաց, որ Բաքվում նույնպես քննարկելու է Ղարաբաղի հարցը:

Այսօր առավոտյան պետքարտուղարը աշխատանքային այցով կմեկնի Բաքու: ■

Գյումրի–Էրզրում–Տրապիզոն երկաթուղագի՞ծ

Ստամբուլից մեր ստացած տեղեկությունների համաձայն, վաղը, փետրվարի 13-ին, Մ. Նահանգներից Ստամբուլ կժամանեն Հայկական Համագումարի նախագահ Հրայր Հովնանյանն ու նույն կազմակերպության տնօրեն Վան Գրիգորյանը, որոնք հյուր կլինեն հրեա ծագումով թուրք գործարար, Ալարկո Հոլդինգի ղեկավար Իշակ Ալաթոնին: Առաջին օրերին նրանք երեքով կմեկնեն Տրապիզոն, քննելու համար այնտեղ Հայաստանին տրամադրվելիք ազատ գոտին, որից հետո կանցնեն Էրզրում, տեղում ուսումնասիրելու Էրզրում-Տրապիզոն երկաթուղագիծ կառուցելու ծրագիրը: Կառուցվելուց հետո այն Գյումրին կմիացնի Տրապիզոնի նավահանգստին: ■

Նելսըն Լեդսկին՝ Հայաստանում ԱՄՆ դեսպան

«Նյու Յորք թայմզ» թերթն իր փետրվարի 7-ի համարում հրատարակել է նախագահ Բուշի վարչության կողմից նախկին խորհրդային հանրապետություններից հինգում նշանակված Մ. Նահանգների դեսպանների անունները: Հայաստանում դեսպան է նշանակվել 62 տարեկան Նելսըն Լեդսկին (Nelson Ledsky), որի դիվանագիտական գործունեությունը նախապես կենտրոնացված է եղել եվրոպական երկրներում, տարբեր պաշտոններով: Պրն. Լեդսկին սլավոնագետ է: Մնացյալ 4 հանրապետություններում համապատասխանաբար դեսպան են նշանակվել Ռոման Պոպադյուկը՝ Ուկրաինայում, Դեյվիդ Հ. Շվարցը՝ Բելառուսում, Էդվարդ Հարնիքը՝ Ղրղզստանում, Ուիլյամ Հ. Կուրտնին՝ Ղազախստանում:

Մյուս հանրապետություններում դեսպանություններ հաստատելու հարցը կլուծի պետքարտուղար Ջեյմս Ա. Բեյքեր 3-րդ, Ադրբեջան, Թուրքմենստան, Տաջիկստան եւ Ուզբեկստան կատարելիք իր այցելություններից հետո: ■

Մեկ ամսում դեսպանատներ կբացվեն Երեւանում եւ Թեհրանում

Ինչպես նախապես հայտնել էինք, Հայաստանի Հանրապետության արտգործնախարար Րաֆֆի Հովհաննիսյանի գլխավորությամբ 13 հոգուց կազմված հատուկ մի պատվիրակություն փետրվարի 8-ին մեկնել էր Իրանի Իսլամական Հանրապետության մայրաքաղաք Թեհրան:

Արտգործնախարարներ Ալի Աքբար Վելայաթին, Րաֆֆի Հովհաննիսյանը եւ ՀՀ արտգործնախարարության Իրանի բաժնի վարիչ Գրիգոր Առաքելյանը

«Ալիք» օրաթերթից ստացված լուրերի համաձայն, մեր պատվիրակությանը Թեհրանի «Մեհրաբադ» օդակայանում դիմավորել են իրանցի բարձրաստիճան պաշտոնյաներ՝ արտգործնախարար Ալի Աքբար Վելայաթիի գլխավորությամբ: Խումբը մեկնել է Իրանի արտգործնախարարություն, ուր մշակվել են առաջիկա օրերին քննարկվելիք հարցերը: Այնուհետեւ հյուրերի պատվին ճաշկերույթ է տրվել:

Նույն օրը պատվիրակությունը մեկնել է Թեհրանի հայկական ազգային Առաջնորդարան, ուր արժանացել է ջերմ ընդունելության:

Բանակցությունների ավարտին, Թեհրանի «Էսթեղլալ» հյուրանոցում ստորագրվեցին դիվանագիտական հարաբերությունների հաստատման համատեղ հուշագիր եւ համաձայնագիր: Սրանց համաձայն, մեկ ամսվա ընթացքում պետք է աշխատանքներ տարվեն, որպեսզի Երեւանում եւ Թեհրանում բացվեն երկու երկրների դեսպանատներ:

Բացի դիվանագիտական հարաբերություններից, Հայաստանը եւ Իրանը կհամագործակցեն քաղաքական, տնտեսական, մշակութային ու գիտական ասպարեզներում:

Ոչ պաշտոնական աղբյուրներից ստացած լուրերի համաձայն, երկու երկրների արտգործնախարարությունների բարձրաստիճան պաշտոնյաները այսուհետ կհանդիպեն ամեն 6 ամիսը մեկ՝ տարբեր մարզերում համագործակցությունը զարգացնելու նպատակով:

Մեկ ամսվա ընթացքում պիտի քննարկվեն նաեւ սահմանային գոտիներում մաքսատներ բացելու եւ Երեւան-Թեհրան ուղիղ օդային գիծ հաստատելու հարցերը: Քննարկվելու է նաեւ Հայաստանով բեռների տարանցիկ տեղափոխման խնդիրը: Ըստ մեզ հասած լուրերի, Հայաստանը հայտնել է իր ցանկությունը՝ հնարավորություն ստեղծել Հայաստանում կամ Իրանում համատեղ նավթամշակման ձեռնարկություններ հիմնելու համար: Իրանը խոստացել է «մտածել» եւ բարի կամքով մոտենալ այս առաջարկին: Քննարկվել է նաեւ Մեղրիում հիդրոէլեկտրակայան կառուցելու խնդիրը: Փետրվարի 10-ին, ուշ գիշերին պատվիրակությունը վերադարձավ Հայաստան:

Ր.Հ.Ա.

Ռաֆսանջանին կոչ է անում Ղարաբաղի հարցը կարգավորել բանակցություններով

Թեհրան, փետրվար 11 (ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ). – Իրանի նախագահ Ալի-Աքբար Հաշեմի Ռաֆսանջանին Հայաստանին եւ Ադրբեջանին կոչ արեց Լեռնային Ղարաբաղի վեճը կարգավորել բանակցությունների միջոցով եւ հաստատել բարիդրացիական փոխհարաբերություններ: Ինչպես երեկ հայտարարել է Թեհրանի ռադիոն, Հայաստանի արտգործնախարար Ր. Հովհաննիսյանի հետ երկուշաբթի օրը հանդիպման ժամանակ Իրանի նախագահը ընդգծել է, որ *«երկու հանրապետությունների միջեւ պատերազմը ոչ միայն հակառակ է երկու ժողովուրդների շահերին, այլեւ վտանգ է սպառնում շրջանի խաղաղ ապագային»*:

Ր. Հովհաննիսյանն իր հերթին հույս է հայտնել, որ Իրանը որպես բարեկամ պետություն հանդես կգա միջնորդի դերում եւ վերջ կդնի զինված ընդհարումներին հայերի ու ադրբեջանցիների միջեւ:

Նույն օրը տեղի է ունեցել Հայաստանի արտգործնախարարի հանդիպումը Իրանի մեջլիսի նախագահ Մեհդի Քյառուբիի հետ, որը Հովհաննիսյանի ուշադրությունը հրավիրել է այն բանի վրա, թե *«որոշ ուժեր իրենց նպատակների համար ցանկանում են Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ վեճի հետագա բորբոքումը»*: Անդրադառնալով Իրանի եւ Հայաստանի պատմական կապերին, Մ. Քյառուբին նշել է, որ Իրանը ձգտում է բազմակողմանի կապեր հաստատել նախկին ԽՍՀՄ բոլոր հանրապետությունների հետ:

Իրանում գտնվող Ադրբեջանի Գերագույն խորհրդի նախագահի տեղակալ Թամերլան Կարաեւը դիմել է Իրանի ղեկավարությանը՝ խնդրելով *«միջամտել հայ-ադրբեջանական վեճին՝ ճգնաժամից խաղաղ ելք գտնելու նպատակով»*: ■

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Վենեսուելական ոստիկանությունը ներխուժելով երկրի գլխավոր օրաթերթի՝ «Էլ Նասիոնալ»-ի խմբագրատուն, փակել է տվել այն: Թերթը վերջերս քննադատել էր կառավարությանը երկրում ձախողված ռազմահարվածից հետո:

Նախկին Արեւելյան Գերմանիայի գաղտնի ոստիկանության պետ Էրիխ Միլկեն Բեռլինում դատարան ներկայացավ: Նրա դեմ հարուցված է գործ 1931 թ. 2 ոստիկան սպանելու հանցանքով: 84-ամյա Միլկեի դատապաշտպանը առարկել էր, որ իր հաճախորդը շատ է ծեր դատվելու համար: Սակայն դատարանը անդրդվելի էր մնացել իր որոշման մեջ:

Ճապոնական ընդդիմադիր կուսակցությունները խստացրին իրենց պահանջները խորհրդարանում, հարցադրում կատարելով վարչապետ Միյազավայի օգնականների դեմ, վերջիններիս մեղադրելով տարբեր բնույթի սկանդալներին մասնակցության մեջ: Իշխող Ռամկավար ազատական կուսակցությունը հավանաբար որոշ զիջումների գնա, նկատի ունենալով, որ կիրակի օրը տանուլ էր տվել քաղաքապետական ընտրություններում:

Սիեթլում (ԱՄՆ) երկուշաբթի օրը սրտի հիվանդությունից մահացավ ամերիկյան հայտնի գրող Ալեքս Հեյլին, 70 տարեկան հասակում: Նրա գլխավոր գործը համարվում է «Ռութս»-ը («Արմատներ»), որը սկիզբ էր դրել ամերիկյան սեւամորթների իրենց արմատներին վերադառնալու շարժմանը: Այդ գործն արժանացել էր «Պուլիցեր» մրցանակի, նյութ էր ծառայել բազմասերիանոց հեռուստաֆիլմի: ■

digitised by A.R.A.R.@

Երեւան-Բեյրութ չուերթի եւ Սփյուռքում հայ պատգամավորների պահվածքի մասին

Հունվարի վերջերին մեկշաբաթյա այցով Լիբանանում էր գտնվում Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի պատգամավոր, ՀՅԴ պատգամավորական խմբի անդամ, Արցախի հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Սեյրան Բաղդասարյանը: Քչերը գիտեն, որ նրա մասնագիտությունը օդագնացության տնտեսագիտությունն է: Եւ օգտագործելով նրա այցելության առիթը՝ Հայաստանի քաղաքացիական օդագնացության ընկերությունը համապատասխան փաստաթղթեր էր պատրաստել, ու մի շարք հանդիպումներից հետո հնարավոր եղավ պայմանավորվածություն ձեռք բերել Երեւան-Բեյրութ չուերթի վերականգնման վերաբերյալ:

Այս եւ Լիբանան կատարած այցելության որոշ դրվագների վերաբերյալ մեր թղթակիցը զրուցեց Սեյրան Բաղդասարյանի հետ:

– Դեռ 1971-ից էր Լիբանանի եւ նախկին Խ. Միության միջեւ պայմանագիր գործում, որով նախատեսված էին շաբաթական մեկ անգամ թռիչքները: Մեր առաջարկով, այդ թռիչքները պիտի վերսկսվեին ապրիլի 1-ից, իսկ Լիբանանի «Միդըլ-իսթ Էրլայնզ» ավիաընկերության առաջարկով՝ հունիսի 1-ից: Ամենայն դեպս մայիս-հունիս ամիսներին մնացած բոլոր տեխնիկական եւ այլ հարցերը կլուծվեն: Թռիչքները իրագործելու են Հայաստանի օդագնացության ընկերության ինքնաթիռները ու անձնակազմերը, բայց Աէրոֆլոտի անվան տակ, քանզի միջազգային օդային շուկայում առայժմ այդ անունն է հանրահայտ: Այդ շուկայի անդամ դառնալու համար, ՄԱԿ-ին անդամագրվելուց հետո, Հայաստանը պիտի օդային սեփական օրենսգիրք ընդունի, իր օդային կազմակերպությունները գրանցի օդագնացության միջազգային կազմակերպություններում, թռիչքների իրավունք ստանա, եւ միայն դրանից հետո օդային կապերի վերաբերյալ պայմանագրեր կկնքվեն: Այս ամենի համար, իմ հաշվարկներով, պահանջվում է կես տարուց ոչ պակաս: Աշխատեցինք գնալ ավելի կարճ ճանապարհով եւ այդ պատճառով օգտագործեցինք Աէրոֆլոտի անունը:

– **Այնուամենայնիվ, քանի որ գործին Աէրոֆլոտն է խառնված, ըստ երեւույթին այս չուերթի համար առաջին հերթին հարկավոր էր Մոսկվայի՞ համաձայնությունը: Բեյրութի կողմից առարկություններ պիտի որ չլինեին:**

– Աէրոֆլոտ ասածը հիմա լայն հասկացություն է եւ իր մեջ է ընդգրկում եւ՛ Հայաստանի, եւ՛ Ուկրաինայի, եւ՛ այլ հանրապետությունների օդագնացության ընկերությունները: Ունեինք Մոսկվայի նախնական համաձայնությունը, կարեւորը Լիբանանի համաձայնությունն էր, որ ստացվեց պետական ամենաբարձր մակարդակով: Ասեմ նաեւ, որ մինչեւ մշտական թռիչքների վերսկսումը, Լիբանանի հայկական ճամփորդական մի քանի գրասենյակներ իրենց ծառայություններն են առաջարկել մարտ ամսից Բեյրութ-Երեւան թռիչքների կազմակերպման համար: Հաշվարկները ցույց են տալիս, որ այդ թռիչքները իրենց լիովին կարդարացնեն:

– **Ըստ հաշվարկների, ինչքա՞ն կարժենան այդ չուերթի տոմսերը:**

– Գների մասին առայժմ չխոսենք: Հալեպ, Փարիզ եւ այլ թռիչքների, որոնք Հայաստանի օդագնացության ընկերությունն էր իրականացնում, բայց էլի Աէրոֆլոտի համարանիշներով, գները Մոսկվան թելադրեց: Երբ թռիչքները մերը կլինեն՝ մենք էլ կորոշենք գները:

– **Մի քանի խոսքով պատմեք, օդային այս հոգսերից զատ, ընդհանրապես Ձեր այցի մասին: Ինչպե՞ս ընդունվեցիք Լիբանանի ոչ դաշնակցական շրջանակների կողմից:**

– Այցն ընդհանրապես կուսակցական չէր: Հանդիպում ունեցա ՌԱԿ-ի լիբանանյան ղեկավարության ընկերների հետ՝ «Զարթոնք» օրաթերթի խմբագրությունում: «Արարատ» օրաթերթի խմբագրատանը հանդիպեցի սոցիալ-դեմոկրատական Հնչակյան կուսակցության կենտրոնական վարիչ մարմնի տեղի պատասխանատու ընկերների հետ: Հանդիպումներ եղան Մերձավոր Արեւելքի Հայ Ավետարանական եկեղեցու ղեկավարների, Մեծի Տան Կիլիկիո կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի հետ եւ այլն: Իմ բոլոր շփումներում առաջնորդվում էի մեկ սկզբունքով՝ փորձել ոչ հատվածային կամ կուսակցական, այլ ընդհանուր պատկերացում ունենալ Լիբանանի հայ գաղութի վերաբերյալ: Կարծում եմ, որ այս առումով իմ այցը հաջողված էր:

– **Նախորդ հարցս պայմանավորված էր Էդուարդ Եգորյանի եւ Աշոտ Ոսկանյանի՝ Լիբանան կատարած այցելության փորձով ու դաշնակցական շրջանակների, մեղմ ասած, սառը վերաբերմունքով: Ձեր գնահատմամբ, ինչո՞վ էր այն պատճառաբանված:**

– Չեմ ուզում իմ գործընկերների այցի մասին որեւէ բան ասել: Չգիտեմ, գուցե քաղաքական իրավիճակն էր այլ, Հայաստանն անկախ չէր ու նրա ներկայացուցիչների նկատմամբ վերաբերմունքն էլ այլ էր: Գուցե իմ գործընկերները մոտեցումների առումով այնքան էլ ճկուն չգտնվեցին... Համենայնդեպս, իմ այցի ընթացքում քաղաքական կազմակերպությունների կողմից որեւէ խոչընդոտ չեմ զգացել, այլ հակառակը: Ուրախ եմ, որ գաղութն իմ ունեցած պետական հանդիպումների ժամանակ, որ իրենք էին հաջողացրել, հանդես էր գալիս միասնաբար: Ու կարծում եմ, որ ցանկացած պետական անձ, որ Հայաստանից կայցելի մեր գաղութներ,- չպիտի իր քաղաքական համոզմունքների համաձայն հատվածային մոտեցում ցուցաբերի՝ շփվելով համայնքի այս կամ այն մասի հետ: Սփյուռքում, արտասահմանում պիտի ոչ թե կուսակցություն ներկայացնենք, այլ մեր պետությունը: ■

ԱՐՑԱԽՅԱՆ ՕՐԱԳԻՐ

Կրակոցները չեն լռում

Պատերազմը, որն ընթանում է Արցախում, նման է ճահճում բռնկված կրակի. մեկ հանում է իր հրեղեն լեզվակները եւ մեկ էլ թաքնըվում տիղմում:

Փետրվարի 9-ին կռիվը Կիչանի գյուղի մոտակայքում նոր ուժգնությամբ բռնկվեց: Ազերական հրոսակները մի քանի զրահամեքենաների ուղեկցությամբ հարձակվեցին Մարտակերտի շրջանի Կիչան, Կեչուտ գյուղերի վրա եւ փորձում էին թափանցել գյուղ, վառել տները, սպանել խաղաղ բնակիչներին:

Կիչանը գնդակոծվում էր Աղդամի տարածքից, Գյուլնիփայայից եւ Սրխավենդից:

Ժամանակին, երբ խոսվում էր Կիչանի ստրատեգիական դիրքի նշանակության մասին եւ առաջարկվում էր այն ամրացնելու նըպատակով մաքրել շրջակա ազերաբնակ տարածքները, տեղի նախկին ղեկավարությունն արգելակում էր՝ պատճառաբանելով, թե տեղաբնակ հայերի եւ ազերիների միջեւ լավ հարաբերություններ են տիրում: Սակայն հետագայում, հատկապես Աղդամից եկած էմիսարները շիկացրին մթնոլորտը, եւ արդեն մեկ տարուց ավելի է, որ Կիչանի համար մղվող մարտերը չեն դադարում, եւ գյուղը դարձել է արցախյան պատերազմի ամենաթեժ կետերից մեկը: Բանն այն է, որ գտնվելով Մարտակերտ-Ստեփանակերտ միակ ճանապարհի վրա, մի այնպիսի տեղամասում, որը, փաստորեն, անհնար է շրջանցել, Կիչանը որոշիչ դեր ունի, եւ դրա համար ազերական հրամանատարությունը ամեն գնով ցանկանում է տիրանալ այդ հանգույցին: Ճիշտ է, բնական պայմանների ամրությունը Կիչանը անառիկ է դարձնում, սակայն, հաշվի առնելով ազերիների տրամադրության տակ գտնվող ռազմական տեխնիկան եւ շրջակա ազերաբնակ տարածքները, Կիչանը որոշ առումով խոցելի է, հատկապես, որ գյուղը սակավաբնակ է եւ անհրաժեշտ քանակությամբ պաշտպանական պոտենցիալ չունի:

Համենայն դեպս, այս անգամ եւս գյուղի պաշտպանական ուժերը կարողացան դիմադրել թշնամուն մինչեւ օգնական ուժերի ժամանումը: Հատկապես շուտ եկան Քոլատակի տղաները: Մարտը երկար ժամանակ շարունակվում էր Կիչանի մատույցներում: Վերջապես ազերիները տեղի տվին: Հայ ազատամարտիկները կարողացան գրավել տարածքի բարձունքները եւ վերահսկել շրջապատը: Ազերիները, ետ նահանջելով Աղդամի շրջանի տարածքներ եւ Սրխավենդ ադրբեջանաբնակ գյուղերը, շարունակեցին իրենց հեռահար գնդակոծությունները մինչեւ ուշ գիշեր:

Կիչանի համար մղվող մարտում զոհվեցին մեր չորս տղաները եւ շուրջ 15 հայորդիներ վիրավորվեցին: Այդ նրանց արյան գնով է, որ Կիչանը չհանձնվեց: Ազերիներից այդ մարտում սպանվեցին երկու տասնյակից ավելի օմոնականներ եւ մեծ թվով վիրավորվեցին:

Փետրվարի լույս 10-ի գիշերը շարունակվում էր Ստեփանակերտի գնդակոծությունը: Ըստ ԼՂՀ-ի ներքին գործերի վարչության պետ Արմեն Իսագուլյանի հաղորդած տվյալների, քաղաքը գնդակոծվում էր Քըրդաներքերից եւ հրթիռակոծվում էր «Ալազաններով»: Նախնական տվյալներով, վիրավորվել են երեք հոգի, կան ավերածություններ: Թեեւ Շուշիից, Խոջալուից եւ Մալիբեյլիից գնդակոծում էր Ստեփանակերտը: Համեմատաբար հանգիստ էին Ասկերանի եւ Մարտունու շրջանի տարածքները, թեեւ հեռահար կրակոցները երբեմն թրատում էին նաեւ այդ տարածքների մթնոլորտը: Կրակոցները չէին լռում նաեւ Հադրութի եւ Շահումյանի շրջանների սահմանամերձ տարածքներում:

ԼՂՀ-ի խուլ շրջափակման պայմաններում չափազանց դժվարացել են արցախահայերի (հատկապես քաղաքաբնակների) կենցաղային պայմանները: Զարմանալին այն է, որ ոչինչ չի արվում հեռախոսակապի վերականգնման համար, եւ փաստորեն անհնար է տեղեկություններ ստանալ Արցախի հեռավոր եւ հատկապես սահմանային սակավաբնակ գյուղերից, որոնց կապը բացակայում է շրջկենտրոնների հետ: Իսկ ԼՂՀ-ի եւ արտաքին աշխարհի միջեւ հեռախոսակապը միակ միջոցն է, այն էլ՝ կառավարական մակարդակով: Արցախից եկող լուրերը, ժողովրդական զանգվածների մոտ հաճախ ձեւափոխվելով, կրկերի բորբոքման տեղիք են տալիս:

Թղթակից

Խնդիրը կենսական է եւ անհետաձգելի

Մեր թղթակից Լեւոն ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆԻ հարցերին պատասխանում է Հայ նավթագործների ասոցիացիայի (ՀՆԱ) տնօրեն, ինժեներ-նավթագործ Վյաչեսլավ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆԸ:

– **Խնդրում եմ մի քանի բառով մեր ընթերցողներին պատմեք ձեր ասոցիացիայի մասին:**

– Հայ նավթագործների ասոցիացիան ստեղծվել է ՀՀԾ-ին կից գործող բռնագաղթվածների միության ուժերով: ՀՆԱ-ն հիմնականում միավորում է Ադրբեջանից Հայաստան բռնագաղթված հայ նավթագործներին, որոնք այդ ասպարեզում բավական փորձ ու գիտելիքներ ունեն: ՀՆԱ-ն նպատակ ունի հիմնավոր աշխատանքներ ծավալել հանրապետությունում եւ հասնել վառելիքի հետ կապված կենսականորեն անհետաձգելի խնդրի լուծմանը: Մեր ասոցիացիայի հնարավորությունները մեծ են, որովհետեւ մեծաթիվ հայ նավթագործներ հաջողությամբ աշխատում են նախկին Խորհրդային Միության եւ տարբեր արտասահմանյան երկրներում, պայմանագրային լայն աշխատանքներ են ծավալում հանրապետությունից դուրս, որը նույնպես մեծ օգնություն կբերի մեր ժողովրդին: Այդ առիթով ուզում ենք իմանալ հանրապետության հնարավորությունները: Հայաստանում արդյունաբերական նավթի գոյության պրոբլեմը երկար տարիների պատմություն ունի եւ պահանջում է համաշխարհային մակարդակի նպատակային հետազոտություններ, որովհետեւ մեր երկրաբանական պայմանները չափազանց յուրահատուկ են: Դա բացատրվում է բարդ երկրաբանական կառուցվածքով եւ հրաբխային ապարների կարծր շերտով: Վերջին տարիներին նավթի միութենական նախարարության ուժերով ուսումնասիրություններ են կատարվել եւ կուտակվել սեյսմիկ հետազոտությունների արդյունքներ: Միաժամանակ փորվել են մի քանի հորատանցքեր, որոնցից մեկում (Շորաղբյուր-1) մոտավորապես 3.5 կմ խորությունից ստացվել է 0.5-1 տոննա նավթաջրային խառնուրդ: Չնայած որ այդ տեղամասում կառուցված է խորքային պարկ, մինչեւ հիմա պարզված չէ, թե այդ նավթաբերությունը ինչ բնույթ ունի: Այսպես թե այնպես, այդ եւ այլ փաստեր մեզ մղում են լավատեսության...

– **Ձեր կարծիքով, ինչպե՞ս պետք է ընթանան նավթարդյունահանման աշխատանքները:**

– Ամենից առաջ, իմ կարծիքով, պետք է ընդհանրացվեն կուտակված արդյունքները եւ դրանց հիման վրա հայտնաբերվեն նավթարդյունաբերության տեսակետից հեռանկարային ստրուկտուրա կառույցները եւ նոր հորատանցքերի կետեր: Քանի որ ստացված արդյունքները որոշ տեղերում հավաստի չեն եւ պահանջում են որոնման տարածքների ընդլայնում, անհրաժեշտ է շարունակել սեյսմահետազոտական աշխատանքները: Վերջինս կարելի է իրականացնել՝ օգտագործելով ժամանակակից արտասահմանյան տեխնիկա: Իսկ ինչ վերաբերում է ինտելեկտուալ հնարավորություններին, ապա ՀՆԱ-ն մեծ պոտենցիալ ունի:

– **Պրն. Ավանեսյան, Ձեր նպատակներին հասնելու համար ի՞նչ միջոցներ ունեք:**

– Մենք առայժմ ունենք ինտելեկտուալ մեծ պոտենցիալ, որը դեռ կենտրոնացվելու կարիք ունի: Ակընկալում ենք նյութական միջոցներ ստանալ կառավարությունից: ՀՆԱ-ն հետաքրքրել է փախստականների վարչությանը, բացի դրանից, աջակցություն կստանանք նաեւ գործարար մարդկանցից: Մի խոսքով, համոզված եմ, որ կենսականորեն անհետաձգելի այս խնդիրը լուծելու համար ՀՆԱ-ն անհրաժեշտ միջոցներ կունենա: ■

Մարդասիրական օգնություն Ղարաբաղին

Փետրվարի 9-ին սկսվել է մի քանի օր առաջ Լվովից ստացված մարդասիրական օգնության փոխադրումը Ղարաբաղ: Լվովի հայ համայնքը, ինչպես նաեւ մարզի հասարակական կազմակերպությունները եւ ձեռնարկությունները հավաքել էին 13 տոննա սննդամթերք, դեղորայք, տաք հագուստ: Նրանք իրենց վրա էին վերցրել նաեւ առաքման բոլոր ծախսերը: Հայաստանում ՌՍՖՍՀ-ի ներկայացուցիչ Օլգա Պարխոմենկոյի խոսքերով, առաջիկայում Ուկրաինայի մարդասիրական օգնությունը կանոնավոր կառաքվի Ղարաբաղ: ■

ԿՀՎ-Ն ընդդեմ Ադրբեջանի

Ինչպես հայտարարել է Ադրբեջանի ժողովրդական պատգամավոր Էթիբար Մամեդովը, ԿՀՎ-ն ծրագրեր է մշակում, որպեսզի Նախիջեւանի հանրապետությունը անջատի Ադրբեջանից:

Այդ հայտարարությանը նախորդել էր ԱՄՆ-ի պաշտոնական ներկայացուցիչների այցը Նախիջեւան, ուր նրանք Հեյդար Ալիեւին հավաստիացրել էին, թե Նախիջեւանը անկախ հանրապետություն հռչակելու դեպքում Ամերիկան կճանաչի նրան:

Դրանից հետո, նշել է Մամեդովը, ԱՄՆ-ն կճանաչի Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության անկախությունը: ■

Փետրվարի 8-ին Գյումրիում բացվեց 120 մահճակալանոց բազմապրոֆիլ մանկական հիվանդանոցը, որը զբաղեցնում է շուրջ 3 հեկտար տարածք: «Ավստրիական ավանից» հետո, որտեղ բնակվում են 110 աղետյալ ընտանիքներ, սա երկրորդ խոշոր շինությունն է, որը կառուցել են Ֆրանց Վերֆելի համերկրացիները:

Նկարում՝ բացման արարողությունից առաջ:

Լուսանկարը Ս. ՍԱՐԳՍՅԱՆԻ
Արմենպրես

digitised by A.R.A.R.@

Եւրոպա-Հայաստան կամուրջը հաստատվում է

Թուրքիայի դիմադրությունը ձախողվեց

Ինչպես արդեն հաղորդել էինք, Հայաստանի Հանրապետությունը ընտրվել է Եւրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության խորհրդի լիիրավ անդամ: Օրերս Պրագայից վերադարձավ հայկական պատվիրակության անդամ, Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարության Եւրոպայի բաժնի տնօրեն Քրիստիան ՏԵՐ-ՍՏԵՓԱՆՅԱՆԸ: Ահա թե նա ինչ պատմեց մեր թղթակցին:

Նախկին Խ. Միության հանրապետություններից Հայաստանն առաջինն էր, որ կարողացավ անկախության հռչակումից հետո կարճ ժամանակամիջոցում կապեր հաստատել եւ հարաբերություններ զարգացնել եւրոպական մի շարք պետությունների, այդ թվում Բուլղարիայի, Հունաստանի, Ավստրիայի, Իտալիայի, Ռումինիայի, Գերմանիայի, Նիդեռլանդների, Անգլիայի եւ հատկապես Ֆրանսիայի հետ: Դրան նպաստեցին նաեւ արտգործնախարար Ռ. Հովհաննիսյանի եւրոպական երկրներ կատարած երկու խոշոր այցելությունները, ինչպես նաեւ միջազգային ասպարեզում Եւրոպայի ինտեգրացման ընդհանուր միտումները: Բացի մի շարք պետությունների հետ դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելուց, ձգտում ենք անդամակցել նաեւ տարբեր մակարդակի միջազգային կազմակերպություններին: Այդ երկրների նկատմամբ վարում ենք համագործակցության քաղաքականություն, տեխնիկայի, գիտության, կրթության եւ մշակույթի բնագավառներում:

Արդեն կապեր ենք հաստատել Եւրոպական խորհրդի հետ:

Կա նաեւ մյուս մասը՝ նախարարների խորհուրդը, որին նույնպես ձգտում ենք անդամակցել: Այդ մասին արդեն խոսվել է Բելգիայում Ռ. Հովհաննիսյանի եւ Եւրախորհրդարանի նախագահի հանդիպման ընթացքում, ուր քննարկվել են Հայաստանի ներքին եւ արտաքին քաղաքականության, Եւրահամայնք-Հայաստան երկկողմանի հարաբերությունների եւ մեր քաղաքական դիրքորոշման հետ կապված մի շարք հարցեր: Առանձնացվել են չորս հիմնական կետեր. առեւտրի եւ համագործակցության համաձայնագիր, քաղաքական երկխոսություն, ֆինանսական աջակցություն եւ հումանիտար օգնության հարցեր:

Հուսով ենք, որ ապագայում կստորագրենք Եւրահամայնքի ասոցիացված անդամի պայմանագիր:

Մեր աշխատանքների երկրորդ ուղղությունը Եւրոպական անվտանգության եւ համագործակցության խորհրդին մասնակցության հարցն է: ԵԱՀԽ-ը քաղաքական կազմակերպություն է, որն իր շուրջն է համախմբում 48 երկրներ, ընդունելով քաղաքական եւ տնտեսական համընդհանուր սկզբունքներ: Հայտնի է, որ մենք արդեն դարձել ենք ԵԱՀԽ-ի անդամ: Բայց դա էլ իր նախապատմությունն ունի: 1991 թ. դեկտեմբերի 31-ին Հայաստանի արտգործնախարարը խորհրդին անդամակցելու նամակ հղեց այդ ժամանակ ԵԱՀԽ-ում նախագահող պրն. Գենշերին: Հունվարի 8-9-ին տեղի ունեցավ ԵԱՀԽ-ի ավագ պաշտոնյաների ժողով, ուր քննարկվեցին խորհուրդ հրավիրելու մանրամասները եւ նախկին Խ. Միության 10 հանրապետությունների դիմումները: ԵԱՀԽ-ը դրել էր հետեւյալ նախապայմանները. Հելսինկիի 1975 թ. եզրափակիչ ակտի, Փարիզի խարտիայի ընդունում, Վիեննայի սովորական սպառազինությունների կրճատման պայմանագրի՝ ստորագրած երկրների կողմից վավերացում: Պայման էր դրված նաեւ, որ նախկին Խ. Միության ոչ մի հանրապետություն իրավունք չունի դեմ դուրս գալու այլ հանրապետության անդամակցությանը: Հունվարի 20-ին մենք դիմեցինք խորհրդին մասնակցելու խնդրանքով եւ իրավունք ստացանք ներկա լինել նաեւ նախապատրաստական աշխատանքներին: Հունվարի 27-ին, երբ ես ժամանեցի Պրագա, ժողովը վարող գերմանական նախագահությունը ինձ հաղորդեց, թե Թուրքիան մեր նկատմամբ հարց է բարձրացրել եւ պետք է շփման մեջ մտնել թուրքական ներկայացուցիչների հետ՝ խնդիրը պարզելու համար:

Մենք խոսեցինք թուրքական կողմի հետ: Նրանք պնդում էին, թե հայկական կողմը տարածքային պահանջներ ունի Թուրքիայի նկատմամբ եւ որպես ապացույց մեջբերում էին մեր երկու հռչակագրերում իբր նշված հողային պահանջին վերաբերող կետերը: Նրանք Հայաստանից պահանջում էին՝ առաջին, հաստատել սահմանների անձեռնմխելիությունը եւ վավերացնել Կարսի ու Մոսկվայի պայմանագրերը, երկրորդ, չհովանավորել ահաբեկչությունը եւ օգնություն ցույց չտալ այնպիսի կազմակերպությունների, որոնք պայքարում են տարածքային պահանջների համար, երրորդ, Հայաստանն իրավական ակտեր պետք է ընդունի, որոնք բացառեն ռասայական, կրոնական, էթնիկական թշնամություն ինչպես Հայաստանում, այնպես էլ ԵԱՀԽ-ի պետությունների հանդեպ:

Մեր այն հարցին, թե ի՞նչ կլինի, եթե մենք գրավոր փաստաթուղթ չներկայացնենք, թուրքերն ասացին, թե իրենք Հայաստանի նկատմամբ կկիրառեն վետոյի իրավունքը:

Այդտեղ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների ներկայացուցիչն իր վրա վերցրեց կոնֆլիկտի հարթման խնդրում միջնորդի դերը: Մեր դիրքորոշումը ներկայացրինք հետեւյալ կերպ. 1. Ինչպես արդեն հոկտեմբերին հայտարարել էր Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը, Հայաստանը ցանկանում է բարելավել հարաբերությունները Թուրքիայի հետ, առանց որեւէ նախապայմանի. 2. Մենք հաստատում ենք, որ Թուրքիայի եւ Հայաստանի միջեւ կան հարթվելիք հարցեր. 3. Այն հարցերը, որոնք Թուրքիան դնում է մեր առաջ, նույն հաջողությամբ մենք կարող ենք դնել նրա առաջ: Նշեցինք նաեւ, որ պատրաստ ենք քննարկելու թուրքական կողմի բարձրացրած հարցերը ԵԱՀԽ-ի սկզբունքների համաձայն, երկկողմանի բանակցությունների ընթացքում: Այս առաջարկները ամերիկացիներն ի գիտություն ընդունեցին, որից հետո Թուրքիան ծանոթանալով մեր դիրքորոշմանը, հրաժարվեց իր պահանջից, եւ Հայաստանը դարձավ ԵԱՀԽ-ի անդամ: Իմ կարծիքով, նրանց վրա ազդեց ոչ միայն ԱՄՆ-ի կամ Գերմանիայի դիրքորոշումը, այլ Թուրքիան նպատակահարմար գտավ այդ հարցերը լուծել երկկողմանի բանակցությունների միջոցով, շրջանցելով ԵԱՀԽ-ում հրապարակային քննարկումները: Եթե անգամ նրանց կողմից վետո դրվեր, ապա մենք վստահ ենք, որ կլինեին եւրոպական երկրներ, որոնք նույնը կանեին Ադրբեջանի նկատմամբ: Ինչպիսի եզրակացություններ կարելի է անել այդ միջադեպի առիթով: 1. Նախ կարելի է ենթադրել, որ Թուրքիայի գործողությունները նպատակ ունեին նպաստել ԵԱՀԽ-ին միայն մահմեդական երկրների անդամակցությանը, սակայն դա այն հակաթեզն ուներ, ըստ որի արդեն որոշված էր ԵԱՀԽ-ում 10 հանրապետությունների անդամակցության հարցը: 2. Թուրքիան ցանկանում էր զիջումներ պոկել Հայաստանից: 3. Մեզ համար անսպասելի էր Թուրքիայի նման դիրքորոշումը ոչ թե նրա ունեցած քաղաքական պահանջների առումով, այլ այն, որ այդ հարցը նման մակարդակով բարձրացնելու դեպքում նա Արեւմուտքի մոտ գցում էր իր վարկը եւ զուր չէր, որ նա հանդիպեց Գերմանիայի եւ ԱՄՆ-ի հակազդեցությանը: 4. Թուրքիայի նահանջի պատճառներից մեկն էլ այն էր, որ մենք նրան պարզորոշ ներկայացրինք մեր դիրքորոշումները, որ հավանաբար նրան չգոհացրեց եւ նա ետ վերցրեց իր պահանջը: 5. Այս խնդրի ընթացքում ծագած հակազդեցությունները եւ բանակցությունները Թուրքիային ստիպեցին տատանվել եւ մեկուսացման հեռանկարից ելնելով դադարեցնել ճնշումը: Սա մեզ համար նշանակալի միջադեպ էր: Սակայն այն չպետք է խանգարի Թուրքիայի հետ մեր հարաբերությունների նորմալացմանը: Դրա վառ ապացույցներից մեկը թերեւս Հայաստանի պատվիրակության մասնակցությունն է Սեւծովյան երկրների համագործակցության ժողովին եւ համաձայնագրի ստորագրումը: ■

«Զենքը որոշիչ է, սակայն միայն կռվելով երկիր չես պահի»

ասում է արցախցի գյուղապետը

Պատերազմական ծանր իրավիճակը եւ ռազմական հաղորդագրություններ հիշեցնող ամենօրյա լուրերը կամա թե ակամա երկրորդ պլան են մղում Արցախի նորաստեղծ հանրապետության փլուզման եզրին կանգնած տնտեսությունը: Մինչդեռ ակնհայտ է, որ ռազմական ու տնտեսական խնդիրները խիստ փոխկապակցված են, եւ հերոսական այդ լեռնաշխարհը ոչ միայն զենքով է կանգնում, այլեւ հանապազօրյա հացով: Արցախի սահմանամերձ գյուղերում իրավիճակը հստակ է. պատերազմ: Բայց չէ՞ որ ռազմաճակատին նաեւ տնտեսապես ամուր թիկունք է պետք: Իսկ այդ թիկունքը Արցախի ներքին գյուղերն են:

Արցախի Խերխան գյուղի տնտեսության տնօրեն Բենիկ Գրիգորյանին, որը գործով գտնվում է Երեւանում, ամենից առաջ հենց այդ խնդիրներն են մտահոգում: «Ճիշտ է, այս պահին զենքն է որոշում ամեն ինչ, ասում է նա, բայց միայն կռվելով երկիր չես պահի: Գյուղում աշխատող, նաեւ այդ աշխատանքը պաշտպանող ձեռքերի խիստ կարիք է զգացվում: Հենց դրա համար էլ եկել եմ Երեւան: Հույս ունեմ կազմակերպել հայաստանաբնակ խերխանցիների հոսքը դեպի հայրենի գյուղ: Նրանց համար նախօրոք ստեղծել ենք բոլոր պայմանները: Ճիշտ է, գյուղացիներն իրենք թերեւս կարող են պաշտպանել գյուղը, բայց վտանգավոր գոտում մոտ 450 հեկտար վարելահող ունենք, որը խոպան թողնելը լուրջ հարված կհասցնի շրջանի ոչ միայն տնտեսությանը, այլեւ ինքնապաշտպանական հնարավորություններին: Ես գիտեմ, ասում է գյուղապետը, որ այսպիսի խնդիրների առաջ կանգնած են Արցախի գրեթե բոլոր գյուղերը: Բայց, իմ կարծիքով, այդ խնդիրների լուծման սխալ ճանապարհ է ընտրվել: Ամեն օր հավաքվում են Արցախի տարբեր գյուղերի հայաստանաբնակներ, փող հավաքում, ինչ-որ կերպ օգնում իրենց գյուղին... Բայց ժողովրդի մեծ մասի տնտեսական վիճակն օր-օրի վատանում է, եւ այսպես չի կարող երկար շարունակվել: Հարցը կառավարական մոտեցում է պահանջում: Արցախի Հանրապետությանը պետք է օգնի Հայաստանի Հանրապետությունը, եւ ոչ թե առանձին քաղաքացիներ: Իսկ հայաստանաբնակ արցախցիների ամենամեծ օգնությունն այն կլինի, որ վերադառնան Արցախ»:

Իսկապես, ժողովրդի արիությունը նրա ծանր օրերին է չափվում: Այսօր հերոսական պատմություն է կերտվում, եւ վստահ եմ՝ այդ պատմության մեջ ոչինչ չի մոռացվելու. ոչ լավը, ոչ վատը: Եւ տա Աստված, որ ոչ ոք ամոթով չհիշի իր անցյալը:

ԱՐՍԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Բարբարոսությունն էլ սահման ունի

Փետրվարի 4-ին գործնական ժամադրություն էի նշանակել Կոմիտասի շուկայի մոտ: Ժամը 12:30-ին դուրս եկա Ռադիոտնից: Երեք տրոլեյբուս իրար հետեւից կանգնած էին Սայաթ-Նովա-Խանջյան փողոցների խաչմերուկում: Սպասեցի 45 րոպե: Սառած ու հուսահատ հետ գնացի եւ որոշեցի պատուհանից հսկել, թե դրանք, ի վերջո, երբ կշարժվեն: Անցավ 2 ժամ:

Ժամադրությունս, իհարկե, խափանվել էր: Զայրացած, ոտքով գնացի Օպերայի մոտ: Նստեցի թիվ 13 տրոլեյբուսը եւ մեկնեցի նրա թիվ 2 հավաքակայան՝ պարզելու, թե նման հարկադրական պարապուրդների պայմաններում ինչպես են ապահովում սպասարկումը:

Դարպասից ներս մտնելով, աչքիս առջեւ բացվեց մի ցնցող տեսարան. բակում կանգնած էին անդամահատված, ջարդուփշուր արված բազմաթիվ մեքենաներ, երկրաշարժից վթարված վերանորոգման արհեստանոց, հենասյուներին հենված, գոյությունը մի կերպ պահող մեքենայական բաժանմունք, գերատեսչության քայքայված շենք... մի խոսքով՝ բոլորի կողմից լքված ու մոռացված ձեռնարկություն:

Բարձրացա տնօրեն Գեղամ Ֆահրադյանի անհրապույր աշխատասենյակը, որտեղ նստած էին մեքենայական բաժանմունքի պետ Ստեփան Գաբրիելյանն ու գլխավոր ինժեներ Մարտին Մարգարյանը:

«Հովհարային անջատումների պատճառով մենք շատ ենք տուժում: Ասեմ, որ միայն հունվար ամսին, ըստ երթուղիների անջատումները կազմել են 303 ժամ, ասաց պրն. Ֆահրադյանը: Այս ձեւով աշխատելը շատ դժվար է: Վարորդները, բացի այն, որ 3-4 ժամ դրսում կանգնած մնալով՝ սառչում, հիվանդանում եւ հաջորդ օրը աշխատանքի չեն գալիս, կորցնում են նաեւ իրենց աշխատաժամը, պլան չեն կատարում: Էլեկտրացանցի տված գրաֆիկը, թե իբր հովհարային անջատումները պիտի ճիշտ լինեն, չի համապատասխանում իրականությանը: Հատկապես մեզ վնասում են Կիեւյան հանգույցի անջատումները, շարունակեց նա, որոնք անդամահատում են ողջ երթուղագիծը: Նույն վիճակն է նաեւ Աջափնյակում: Գրաֆիկը միայն նրանց թղթի վրա է, գործնականում չի համապատասխանում իրականությանը»:

Ֆահրադյանը հոգոց հանեց. «Նայեք այս ջարդոտված տրոլեյբուսներին: Դժվար է մտածել, որ հայ երիտասարդը, հայ մարդը կարող է նման արարք կատարել: Չորս օր առաջ մի քանի տականքներ մտել էին մեր տնտեսություն, տրոլեյբուսների նստատեղերի կաշիները կտրատել ու տարել էին, շարքից հանելով տրոլեյբուսները: Տարել վաճառելու կոշիկ կարող կոոպերատորներին, տարել էին շահույթ ստանալու: Նման մարդկանց, իմ կարծիքով, ոչ թե պետք է դատել, այլ կացնով նրանց ձեռքը կտրել», վրդովված շարունակեց պրն. Ֆահրադյանը: Այսօրվա վիճակով 10 տրոլեյբուս կանգնած է, այն դեպքում, երբ առանց այն էլ 120 վարորդի փոխարեն մնացել են 95-ը, այդ պատճառով էլ մենք քիչ թվով տրոլեյբուսներ ենք երթուղի հանում»:

«Դա նրանից է, միջամտեց պրն. Գաբրիելյանը, որ քաղաքում տեր չկա: Քաղխորհուրդը լրիվ անտերության է մատնել թե փողոցները, թե քաղաքը: Ես խոսում եմ իմ ողջ կոլեկտիվի անունից. մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակվի այս վիճակը: Կարծում եք սա միայն գողությո՞ւն է, սա պարզապես սաբոտաժ է»:

«Այս հանցագործությունները կատարվում են այն պատճառով, որ տիրում է անպատժելիություն, բացատրեց գլխավոր ինժեներ պրն. Մարտին Մարգարյանը: Սրանից մեկ ամիս առաջ էլ մտան մեր հավաքակայանը, ջարդուփշուր արեցին տրոլեյբուսների ապակիները: Դիմեցինք Արաբկիրի ներքին գործերի բաժին, խոստացան «միջոցներ ձեռք առնել», այս անգամ էլ դիմեցինք, տեսնե՞նք... մինչեւ ե՞րբ»:

Իրոք, մինչեւ ե՞րբ պիտի անպատժելիության անդորրը տիրի ՆԳ բաժիններում, մի՞թե նրանք եւ նրանց հարազատները չեն օգտվում տրանսպորտից:

ԼԵՅԼԻ ՂՀԽՈՅԱՆ

Անցած Օրերից

Տոմսերը 50 անգամ բարձր

Ավիատոմսերի գները պետք է բարձրացվեն ավելի քան 50 անգամ, հայտարարել է օդաչուների արհմիությունների ֆեդերացիայի նախագահ Ալֆրեդ Մալինովսկին: Նրա կարծիքով, այդ քայլը կարող է փրկել Ռուսաստանի քաղաքացիական ավիացիան լիակատար սնանկացումից:

Արհմիությունների տվյալներով, ներկա սակագները ոչ միայն չեն ապահովում օդաչուներին համապատասխան աշխատավարձով, այլեւ նույնիսկ չեն ծածկում վառելանյութի ծախսերը: Բացի այդ, պահեստամասերի եւ սարքավորումների գների մեծական աճը թույլ չի տալիս նորացնել տեխնիկան: Արհմիությունների տվյալներով, Ռուսաստանի օդանավերի մաշվածությունն արդեն հասել է 70 տոկոսի: Այս պայմաններում, հայտարարել է Ա. Մալինովսկին, օդաչուները չեն կարող երաշխավորել թռիչքների անվտանգությունը: ■

Չեչնիայում մարտական վիճակ

Չեչնիայի նախագահ Ջոխար Դուդաեւը կարգադրել է, որ հանրապետությունում տեղակայված բոլոր ռազմական ստորաբաժանումները մարտական պատրաստություն դրսեւորեն: Փետրվարի 10-ին հրապարակված հրամանագրի մեջ նշվում է նաեւ, որ փետրվարի 11-ից Գրոզնիում մտցվում է պարետային ժամ: Չեչնիայի ՆԳՆ-ին հանձնարարվել է ապահովել մարդաշատ գնացքների երթեւեկությունը հանրապետության տարածքով, իսկ զինվորին ծառայության կանչել պահեստի զինծառայողներին, աֆղանական պատերազմի մասնակիցներին, սահմանապահներին, դեսանտայիններին:

Հրամանագրի հրապարակումը կապված է Չեչնիայում իրավիճակի կտրուկ սրման հետ: Մասնավորապես, վերջին օրերի ընթացքում մի քանի հարձակումներ էին կատարվել զորամասերի վրա: Այդ կապակցությամբ փետրվարի 8-ին Չեչնիայի խորհրդարանը Ջ. Դուդաեւին արտակարգ լիազորություններ է տվել: ■

Վրաստանը՝ սկսում է զրոյից

«ԻՖ»-ին տված հարցազրույցում Վրաստանի ժամանակավոր կառավարության փոխվարչապետ Օթար Կվիլիտայան հայտարարել է, որ ԱՊՀ-ի երկրների համար բնորոշ ճգնաժամային գործընթացները շատ ավելի հիվանդագին են անցնում Վրաստանում: Դա պայմանավորված է նրանով, որ նախկին կառավարությունը վարում էր ինքնամեկուսացման տանող տնտեսական քաղաքականություն: Արդյունքում, Կվիլիտայայի խոսքերով, հանրապետության տնտեսությունը քայքայված է, գանձարանը դատարկ, եւ ամեն ինչ անհրաժեշտ է զրոյից սկսել: Նրա կարծիքով, ելքը տնտեսության արմատական վերակառուցման եւ սպասարկող ճյուղերի զարգացման մեջ է: Սակայն, առաջին հերթին, անհրաժեշտ է ապահովել հանրապետության իրավիճակի կայունացում: Այդ են պահանջում նաեւ բոլոր նրանք, ովքեր մտադիր են ներդնել իրենց դրամը Վրաստանի տնտեսության մեջ: ■

digitised by A.R.A.R.@

Անցած օրերից

Մի գլուխ կրճատում

Նախկին ԽՍՀՄ-ի 1991 թ. արտաքին առեւտրական շրջանառությունը 1990 թ. համեմատ կրճատվել է 38 տոկոսով եւ կազմել է 81.5 միլիարդ ռուբլի (կոմերցիոն կուրսով 1 դոլլարը՝ 1.7 ռուբլի) 1990 թ. 131.5 միլիարդ ռուբլու դիմաց: Ապրանքների ներմուծումը կրճատվել է 46.2 տոկոսով եւ կազմել է 38 միլիարդ ռուբլի 70.7 միլիարդ ռուբլու դիմաց:

Ռուսաստանի տեսվիճկոմիտեի հաղորդագրության համաձայն, Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի բաժինը արտահանման մեջ կազմել է 80 տոկոս (34.8 միլիարդ ռուբլի), ներմուծման մեջ 59.3 տոկոս (22.6 միլիարդ ռուբլի):

Նվազել է նաեւ արտահանվող ապրանքների ընդհանուր ծավալը, մասնավորապես, նավթի արտահանումը 99-ից դարձել է 53.9 միլիոն տոննա, նավթամթերքինը՝ 27.5-ից 21.9 միլիոն տոննա, բնական գազինը՝ 96-ից 88.9 միլիարդ խորանարդ մետր:

Ռուսաստանի արտաքին տնտեսական հարաբերությունների կոմիտեի փորձագետների կարծիքով, արտաքին առեւտրի ճգնաժամի հիմնական պատճառներն են հանրապետական տնտեսական կապերի փլուզումը, վալյուտային հաշվարկները Արեւմտյան Եվրոպայի երկրների հետ եւ ԽՍՀՄ-ի արտաքին պարտքի վճարումները 1991 թ.: ■

Ելցինի համար խնդիր չկա

Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը գոհ է Ֆրանսիա կատարած իր այցի արդյունքներից: Այդ մասին նա հաղորդեց փետրվարի 7-ին Մոսկվայում տեղի ունեցած կարճատեւ մամուլի ասուլիսում:

Պատասխանելով Ուկրաինայի հետ տարաձայնությունների հարցին, նա հայտարարեց, որ Սեւծովյան նավատորմի հետ կապված խնդիրները «միանգամայն լուծելի են»: «Փետրվարի 14-ին Մինսկում կայանալիք հանդիպումից հետո ես մտադիր եմ առաջարկել Կրավչուկին մեկ օրով մնալ այնտեղ եւ քննարկել բոլոր խնդիրները դեմ առ դեմ: Ես կարծում եմ, մեզ կհաջողվի գտնել այն ելքը, որը կբավարարի երկուսիս», ասաց նա: ■

ԽՄԿԿ-ի միլիոնները

Ռուսաստանի գլխավոր դատախազի առաջին տեղակալ Եվգենի Լիսովը հաղորդել է, որ ԽՍՀՄ-ից ֆինանսական օգնություն էին ստանում 80 երկրների 98 կուսակցություններ ու կազմակերպություններ, այդ թվում՝ արգելվածներ: Այդ նպատակով 50-ական թվականների սկզբին ԽՄԿԿ ԿԿ որոշումով ստեղծվել էր միջազգային հիմնադրամ՝ եղբայրական կուսակցություններին օգնելու համար, որի հաշվին ամեն տարի հավաքվում էր 22-25 միլիոն դոլլար, որից 20-ը տրամադրում էր ԽՄԿԿ-ն:

Ե. Լիսովի խոսքերով, ԽՄԿԿ ԿԿ Քաղբյուրոյի կարգադրությամբ արտասահման է ուղարկվել ավելի քան 200 միլիոն դոլլար: Մեծ ֆինանսական օգնություն էր տրամադրվում ԱՄՆ-ի, Ֆրանսիայի, Ֆինլանդիայի, Իսրայելի եւ մի շարք այլ երկրների կուսակցություններին: Նա հայտարարել է, թե կալանք է դրվել ԽՄԿԿ-ի ֆինանսական միջոցների վրա, որը կազմում է 7 միլիարդ ռուբլի: Ե. Լիսովը չի բացառում, որ քրեական պատասխանատվության կկանչվեն մի շարք բարձրաստիճան կուսակցականներ, որոնք որոշումներ էին կայացնում ֆինանսական օգնություն տրամադրելու վերաբերյալ: ■

Վրաց սահմանը հսկվում է

Փետրվարի 9-ին Վրաստանի ազգային գվարդիայի եւ «Մխեդրիոնի» ռազմականացված կազմակերպության զորամասերը հասել են Ռուսաստանի սահմանին: Հետայսու, ինչպես հաղորդեցին հանրապետության Ռազմական խորհրդի մամուլի կենտրոնում, նրանք Աբխազիայի միլիցիայի հետ միասին վերահսկելու են Վրաստան ելքն ու մուտքը:

Մամուլի կենտրոնի տվյալներով, լարված իրավիճակ է պահպանվում Սենակիում: Նախկին նախագահի կողմնակիցները թույլ չեն տալիս բացել խանութները, խափանում են ձեռնարկությունների աշխատանքը: Ինչպես հաղորդեց Սենակիի պարետությունը, փետրվարի 10-ի խստացվել են արտակարգ դրության պահպանման միջոցառումները: ■

Մտքի հավասարակշռության եւ անանց ժպտի մարդը

ԿԱՐԼԵՆ ԴԱԼԼԱՔՅԱՆ

Պրոֆեսոր Բարունակ Թովմասյանի անունը սերտաճել է սփյուռքի հետպատերազմյան շրջանի պատմության հետ: Ոչ միայն Ռամկավար ազատական կուսակցությունը, ոչ միայն Թեքեյան մշակութային միությունը, որի հիմնադիրներից մեկն էր նա, սփյուռքահայ բոլոր գաղթօջախներն իրենց բազմազան ազգային, քաղաքական, մշակութային, բարեսիրական եւ այլ ներկառույցներով հանդերձ մեծապես զգացել են նրա հզոր նկարագրի տեւական ազդեցությունը: Եւ երբ գիտական հետազոտությունը նպատակ դրած մեկը փորձի պատասխաններ որոնել բազմաթիվ կնճիռների, թե ինչո՞ւ սփյուռքի այս կամ այն հատվածը, քաղաքական հոսանքը, մշակութային միությունը, ազգային մարմինը գնաց հենց հայտնի, այլ ոչ ուրիշ ուղիով, ապա իր հայացքի առջեւ պիտի կանգնի Բարունակ Թովմասյանի կերպարը, եւ նրա կյանքի ու գործի մեջ պիտի գտնի իր հարցականներից շատերի պատասխանները:

Մտքի համակ հավասարակշռություն եւ հեռուն ուղղված հայացք: Թերեւս այս հատկանիշներն են նրա էության հիմնական բնութագրականները: Սփյուռքի այն սակավաթիվ քաղաքական գործիչներից էր, որ հայության շահը գերադասում էր կուսակցության շահից ոչ միայն բանիվ, այլեւ կենդանի գործով: Երբ 1958 թվականին Բեյրութի փողոցներում ծայր առած հրացանաձգությունը վերջնականապես չվերածվեց արյունահեղ եղբայրասպան պատերազմի հայության իսկ միջեւ, երբ 1975-ից ի վեր լիբանանյան անվերջանալի տագնապի օրերին հայ քաղաքական ուժերը իմաստնությունը ունեցան ընտրելու զինյալ եւ դրական չեզոքության մարտավարությունը, ապա զանազան քաղաքական հոսանքները ներկայացնող ուրիշ գործիչների թվում վճռական եղավ նաեւ պրոֆեսորի վարքը:

Այս առթիվ մտաբերում եմ Բեյրութի «Սեն-Ժորժ» պանդոկի ծովամերձ ճաշարանում իմ մի հանդիպումը Բարունակ Թովմասյանի, ՌԱԿ-ի նշանավոր ղեկավարներ Գերսամ Ահարոնյանի եւ Հայկաշեն Ուզունյանի հետ՝ 70-ական թվականների սկզբներին: Զրույցը մեր ժողովրդի պատմական ճակատագրի եւ տվյալ պահի կացության մասին էր: Եւ պրոֆեսորը, վկայակոչելով ՌԱԿ-ի նախորդ շրջանների մի անվանի գործչի, ասաց. *«Ազգը քո սեփական ագարակը չէ, որ քմահաճույքիդ ձեւով ուզածդ բույսերը տնկես»:*

Իմ պատկերացումներում տասնյակ տարիներ շարունակ Ռամկավար ազատական կուսակցությունը մարմնավորվում էր Բարունակ Թովմասյանի եւ Գերսամ Ահարոնյանի անբաժան անհատականությունների մեջ: Գերսամը նույնպես եզակի էր իր թե քաղաքական, թե գրական-հրապարակախոսական տաղանդով: Երկուսն էլ գտնում էին, որ Մերձավոր Արեւելքի, հատկապես Լիբանանի հայաթափության շարժընթացը կործանարար է սփյուռքի հայերի կեցության տեսանկյունից:

Նրանք անում էին կարելին, նույնիսկ՝ անկարելի ամեն ինչ՝ պայքարելու համար ծայր առած շարժընթացի դեմ: Դարձյալ մտաբերում եմ, թե ինչպես 1987-ի ուշ աշնանը պրոֆեսորը թունդ արտահայտվեց քաղաքական կուսակցությունների կենտրոնական մարմինները Բեյրութից փոխադրելու գաղափարի դեմ:

1921 թվականին ՌԱԿ-ի հիմնադրումից ի վեր նրա համար Հայաստանը եղել է մնայուն արժեք՝ անկախ իր քաղաքական զունավորումից: Բարունակ Թովմասյանը այդ հավատամքի ամենացայտուն մարմնավորողներից մեկն էր: Բնավ չբաժանելով գաղափարախոսական կազմածը, ավելին՝ տարբեր առիթներով հրապարակավ արտահայտվելով դրա դեմ, Թովմասյանը քաղաքական գետնի վրա Խորհրդային Հայաստանի ազգային, տնտեսական եւ մշակութային զարգացման, զորացման մեջ էր տեսնում հայ ժողովրդի ապագան: Այս կետում մեկ անգամ էլ դրսեւորվում էր տվյալ ժամանակահատվածում ազգային շահը գերադասելու նրա արմատական համոզմունքը:

Հայաստանյայց եկեղեցու ծոցից ներս տեղ գտած տագնապալի հարցում եւս պրոֆեսորի կեցվածքը ճիշտ նույնն էր. եկեղեցու միասնության պահպանումը նա համարում էր համազգային շահի հրամայականը եւ գործուն պայքարում էր անջատողական տրամադրությունների դեմ:

Բարունակ Թովմասյանին ճանաչել եմ ավելի քան երեսուն տարի: Մարդ էր, որի հետ հանդիպումը միշտ փնտրում էիր: Որեւէ զրույց՝ բարձր գիտական, ազգային-քաղաքական, մշակութային, թե նույնիսկ կենցաղային թեմաների մակարդակով, միշտ հոգեպես զորացնում էր նրա զրուցակցին: Թեքեյանի բառերով ասած, նա ինքը հարստանում էր ուրիշին տալով: Եւ տալիս էր սեփական հոգու ջերմությունը: Ու նրա էության ներխորքերից հորդացող այդ ջերմությունը իր դեմքին ասես վառում էր քաղցր մի ժպիտ՝ խաղաղ, վարակիչ, անանց, որ չէր խամրում, նույնիսկ, երբ դառը նյութն էր խոսքի թեման:

Եւ այդպիսին էլ կմնա իմ հիշողության մեջ Բարունակ Թովմասյանը՝ մտքի համակ հավասարակշռության եւ անանց ժպտի Մարդը՝ գլխատառով: ■

Ռուսաստանում ճգնաժամը խորանում է. բողոքի հավաքներ

Հայրենասեր ուժերի համաժողովը վճռականորեն կոչ է արել փոխել Ռուսաստանի քաղաքական ու տնտեսական կուրսը եւ հանրապետության կառավարությունը: Փետրվարի 8-ին Մոսկվայում բացված այդ համաժողովին մասնակցում էր ավելի քան հազար պատգամավոր՝ նախկին ԽՍՀՄ-ի 10 հանրապետություններից, Ռուսաստանի եւ Ուկրաինայի տասնյակ մարզերից: Աշխատանքի առաջին օրը պատգամավորների առջեւ ելույթ է ունեցել Ռուսաստանի փոխնախագահ Ալեքսանդր Ռուցկոյը, որը խիստ քննադատության է ենթարկել կառավարությանը եւ իրականացվող բարեփոխումներն անվանել «դեմոկրատական փորձ»:

Համաժողովում փետրվարի 9-ին ընդունած հայտարարության մեջ մասնավորապես ասվում է, որ *«միայն ուժեղ պետական իշխանություն է ի վիճակի պաշտպանել Ռուսաստանի քաղաքացիների իրավունքներն ու ազատությունները, արժանապատվությունը եւ ունեցվածքը»:*

Համաժողովում ընդունված մեկ այլ փաստաթղթում նշվում է, որ *«ազգային ստորացմանը նպաստող այժմյան կառավարությունը պետք է փոխարինվի ազգային համաձայնության ձգտող կառավարությամբ»:* Նորընտիր կառավարության առաջնային խնդիրները պետք է լինեն տնտեսականության փլուզման, երկրի քաղաքական եւ տնտեսական քաոսի կանխարգելումը, հանցագործ տարրերի սանձահարումը, Ռուսաստանյան պետության արժանի գոյության պահպանումը:

Հաջորդ օրը, փետրվարի 9-ին Մոսկվայի Մանեժնայա հրապարակում տեղի ունեցավ բազմամարդ հանրահավաք, որին մասնակցեց մոտ 100 հազար մարդ: Նախաձեռնողներն էին *«Աշխատավոր Ռուսաստան»* միությունը, մի շարք կոմունիստական եւ ազգայնական-հայրենասիրական կազմակերպություններ:

«Աշխատավոր Ռուսաստանի» կոորդինացիոն խորհուրդը կոչ արեց Մոսկվայի եւ Ռուսաստանի այլ քաղաքների աշխատավոր կոլեկտիվներին կազմակերպել քաղաքական գործադուլ, որի պահանջը պետք է լինի Բ. Ելցինի կառավարության հրաժարականը եւ նախագահության ինստիտուտի վերացումը:

Մասնակիցները դիմում էին զինծառայողներին, ներքին գործերի եւ պետանվտանգության մարմինների աշխատակիցներին՝ շարժմանը միանալու կոչով, որպեսզի *«պաշտպանվի Ռուսաստանի միասնությունը եւ կանխվի քաղաքացիական պատերազմը»:*

Հանրահավաքի վերջում ցուցարարներին դիմեց ժողպատգամավոր Վիկտոր Ալկսնիսը: Նա հայտարարեց, որ վերակառուցման բոլոր ճարտարապետները հիշատակվում էին Կենտրոնական Հետախուզական վարչության ցուցակներում դեռ 1967 թ.:

Բացի Մոսկվայից եւ Պետերբուրգից, նույն օրը բազմամարդ հանրահավաքներ տեղի ունեցան Ռուսաստանի այլ քաղաքներում: ՆԳՆ-ի տվյալներով, տեղի ունեցավ 32 հանրահավաք, որոնց, չհաշված Մոսկվայինը, մասնակցեցին մոտ 170 հազար մարդ: ■

«Նյու Յորք Թայմզ»-ը արեւմտյան օգնության մասին

Այն պահին, երբ Մ. Նահանգները եւ մյուս արեւմտյան երկրները պատրաստվում են նախկին ԽՍՀՄ առաքել լայնածավալ օգնություն, մարդիկ այնտեղ գլուխ են կոտրում այն բանի վրա, որպեսզի հաղթահարեն երկու կողմերից անպատրաստվածությունն ու փորձի պակասը, ինչպես նաեւ սննդամթերքը, հագուստը եւ դեղորայքը սեւ շուկա ուղարկելու գայթակղությունը:

Նրանք, ովքեր զբաղվում են Արեւմուտքի զոհողություններով Մոսկվայում ձրի ճաշկերույթներ կազմակերպելով, վերջերս տխրել էին, երբ բացելով արկղերը, որոնք ուղարկվել էին ամերիկյան կառավարության կողմից, հայտնաբերել էին, որ դրանք պարունակում են թղթե ափսեներ ու բաժակներ, կարտոֆիլային չիպս եւ թթված մրգահյութ: Երկրին, ուր չկա ոչինչ, բացի կարտոֆիլից, հացից եւ շիլայից, այդպիսի առաքումներն անօգուտ են:

Երբ անցյալ ձմեռվանից սկսեց ժամանել օգնությունը, մամուլը պարբերաբար հրապարակում էր սննդամթերքի, դեղորայքի եւ հագուստի անհետացման եւ սեւ շուկայում կամ կոմունիստական նոմենկլատուրայի ներկայացուցիչների խանութներում հայտնվելու մասին տեղեկություններ:

Օգնության զգալի մասը նախատեսվում է մանկատների, ծերանոցների եւ հիվանդանոցների համար, սակայն հասարակությունը հաճախ չի տեսնում խոստացված ապրանքը: Կասկածներ են ծագում, որ ամբողջը գողացվում եւ կենտրոնացվում է ամենահաս մաֆիայի եւ չինովնիկական ապարատի կողմից:

Առաքումների մի մասը, օրինակ՝ շոկոլադը եւ զինվորական օրապահիկները վաճառվում են կոմերցիոն խանութներում բարձր գներով, իսկ շահույթով ֆինանսավորվում է օգնության ծրագիրը:

Ռուսաստանի համար նախատեսված օգնության առյուծի բաժինը մնում է Մոսկվայում, ուր ապրում է 9 միլիոն մարդ եւ որտեղ սննդամթերքի հարցն ավելի սուր է, ըստ ռուսաստանցիների կարծիքի, քան այլուր: Սանկտ Պետերբուրգը, չնայած քաղաքապետ Ա. Սոբչակի ջանքերին, ստացել է անհրաժեշտ օգնության միայն 18 տոկոսը: ■

Հիմնադրամներ Բ. Թովմասյանի եւ Գ. Ահարոնյանի հիշատակին

Ազգային բարերար, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության պատվո նախագահ Ալեք Մանուկյանը Թեքեյան մշակութային միության մոտ 100.000 դոլլարի հիմնադրամ է հաստատել հանգուցյալ պրոֆ. Բարունակ Թովմասյանի եւ Գերսամ Ահարոնյանի հիշատակին:

Այս մասին ԹՄ Միության Կենտրոնական վարչության հրապարակած հաղորդագրության մեջ կարդում ենք, որ իր այդ քայլով մեծանուն բարերարը նպատակ է ունեցել հավերժացնել հիշատակը ազգային այդ նվիրյալ գործիչների, որոնք բացի Ռամկավար ազատական կուսակցությունից, մեծ վաստակ են ունեցել նաեւ ՀԲԸ Միության մեջ, հատկապես Միջին Արեւելքի երկրներում:

«Ինչպես ծանոթ է, նշվում է հաղորդագրության մեջ, պրոֆ. Բարունակ Թովմասյանը երկար տարիներ եղել է ՀԲԸ Միության նախագահի գործակիցը, նրա հետ միասին իրականացրել միութենական ազգային տարբեր ծրագրեր, կուսակցական իր ծառայությունների կողքին մեծագույն տեղ եւ ժամանակ հատկացնելով նաեւ Բարեգործականին, որի երիտասարդական կազմակերպության՝ Հայ երիտասարդաց ընկերակցության հիմնադիրներից է եղել:

Ինչ վերաբերում է «Զարթօնք» օրաթերթի երկարամյա խմբագրապետ, «Յուշամատեան Մեծ եղեռնի» կոթողական գրքի հեղինակ, ուսուցիչ եւ ազգային կուսակցական գործիչ Գերսամ Ահարոնյանին, որի մահվան տասնամյակը լրացավ վերջերս, նա նույնպես գործակիցն ու խորհրդատուն է եղել բարերար Ա. Մանուկյանի, հատկապես ընդարձակելով ու զորացնելով ՀԲԸ Միության կրթական ցանցը, հայրենասիրությամբ եւ իմաստությամբ դարբնել բազմաթիվ սերունդներ:

«Երկու հանգուցյալ ղեկավարներն ալ, կարդում ենք հաղորդագրության մեջ, անձնվիրաբար ծառայած են առաքելության եւ իդեալներու, որոնք մոտ են բարերար Ալեք Մանուկյանի սիրտին»:

50.000-ական դոլլարի զույգ հիմնադրամների եկամուտները, Թեքեյան մշակութային միության Կենտրոնական վարչության տնօրինությամբ իբրեւ կրթաթոշակ տրամադրվելու են այն ուսանողներին, որոնք ծրագրում են ուսումն ավարտելուց հետո նվիրվել ազգային ծառայության:

Մյուս կողմից, ՀԲԸ Միության Կենտրոնական վարչական ժողովի գանձապահ, ազգային բարերար Նազար Նազարյանն ու նրա երկու եղբայրները՝ Կարոիսը եւ Նուբարը, ի հիշատակ Բեյրութի Ամերիկյան համալսարանում իրենց դասախոս եւ հետագայում Բարեգործականի տարբեր մարմիններում ավագ գործակցի՝ պրոֆ. Բ. Թովմասյանի, հաստատել են 10.000 դոլլարի հիմնադրամ, հրավիրելով, որ հանգուցյալ ազգային գործչի մյուս ուսանողներն ու գործընկերները նոր «նվիրատվություններով իրենց երախտագիտության գործնական արտահայտությունը տան եւ նպաստեն հիմնադրամի ուռճացումին», ինչպես նշում է այդ առթիվ լույս տեսած հաղորդագրությունը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Թուրքիան՝ հայ-ազերի կոնֆլիկտում միջնորդ

Արցախի հարցի միջազգայնացման ադրբեջանական տարբերակը:

Հայաստանին Տրապիզոնում ազատ գոտի տրամադրելու վերաբերյալ թուրքական մամուլի հրապարակումները, որոնք լի էին «Հայ դատից հրաժարվելու Հայաստանի ղեկավարության մտադրության» մասին անհիմն տեղեկություններով, լուրջ մտահոգությունների պատճառ դարձան սփյուռքում: Ի վերջո, Հայաստանի արտգործնախարարությունը հարկ համարեց պաշտոնական հայտարարությամբ հիշեցնել իր դիրքորոշման մասին եւ մասնավորապես շեշտեց, որ **«վճռականորեն հանդես է գալիս ընդդեմ հայ-թուրքական հարաբերությունների որեւէ շահարկման»**: Սակայն, հայտարարություններով միշտ չէ, որ հաջողվում է կանխել շահարկումները: Ավելին, դրանք հաճախ առիթ են տալիս նոր շահարկումների: Եթե Հայաստանում ժամանակին տեղեկություն տրվեր Իսհակ Ալաթոնի նախաձեռնության մասին եւ պաշտոնական մակարդակով լուսաբանվեր Տրապիզոնի հարցը, ապա սփյուռքը երկյուղելու փոխարեն աղավաղումների մեջ կմեղադրեր թուրքական մամուլին, պաշտոնապես հայտարարությամբ հանդես գալու անհրաժեշտություն այլեւ չէր զգացվի: Այսպիսով, հնարավոր կլիներ կանխել հայ-թուրքական հարաբերությունների ներկա փուլում միանգամայն անցանկալի աղմուկ-աղաղակի բարձրացումը, թե **«Հայերը չեն հրաժարվում Թուրքիայի դեմ գործողություններից»** եւ պարոն Ալաթոնը թուրքական թերթերի կողմից չէր կշտամբվի **«հասարակական կարծիքը ապակողմնորոշելու մեջ»**:

Այս ամենին մի անգամ եւս անդրադառնալու կարիքն ենք զգում, որովհետեւ Հայաստանում տիրող քար լռության պայմաններում Թուրքիան հետզհետե աճող համառությամբ **«հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտում միջնորդի դեր ստանձնելու»** նորանոր հայտարարություններ է անում տեղեկացնելով միջազգային հասարակայնությանը իր պատրաստակամության մասին եւ փորձում է ընթացք տալ այդ ուղղությամբ տարվող նախապատրաստական աշխատանքներին: Վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը մասնակցելով նոր տարվա առաջին օրերին Մեհմեթ Ալի Բիրանդի «32-րդ օր» հաղորդմանը, պարզորոշ նշեց. **«Թուրքիան մեծապես կնպաստի հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի հաղթահարմանը, միայն թե Հայաստանն ու Ադրբեջանը շարունակեն վստահել նրան»**: Այնուհետեւ միջնորդի դերում հանդես գալու պատրաստակամության մասին հայտարարությունը Դեմիրելը կրկնեց Շվեյցարիայի Դավոս քաղաքում, ուր նա մասնակցում էր համաշխարհային տնտեսական խորհրդի աշխատանքներին: Իր հերթին նույն բնույթի հայտարարությամբ «Նեզավիսիմայա գազետա»-ի էջերում հանդես եկավ նաեւ Թուրքիայի արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինը: Վերջինս հրավիրված էր մերձավորարեւելյան խաղաղ կարգավորման մոսկովյան բանակցություններին եւ առիթից օգտվելով հանդիպումներ էր ունեցել Ռուսաստանի ղեկավարության հետ: Հանդիպումներում կողմերը Արցախի հարցի շուրջ Ռուսաստանի ու Թուրքիայի միջեւ ծավալվող երկխոսությունը շարունակելու մտքին էին հանգել: Վերադառնալով Չեթինն արդեն Անկարայում նշեց **«հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտում Թուրքիայի հնարավոր միջամտության»** մասին: Մոտավորապես այդ նույն օրերին խնդրո առարկա առճակատմանը օտարերկրյա միջնորդության անհրաժեշտության մասին խոսեց Ռուսաստանի արտգործնախարարությունը եւ վերջապես ինքը նախագահ Ելցինը, համաձայն թուրքական հեռուստատեսության, ԱՄՆ-ին խոստացավ միջնորդել, ափսոսանք հայտնելով, թե իր եւ Նազարբաեւի կողմից այդ ուղղությամբ կատարված առաջին «փորձը» անհաջողության է մատնվել:

Ահա այս ամենից հետո Մութալիբովը, որ չէր հանդուրժում անգամ որեւէ լրագրողի մուտքը Լեռնային Ղարաբաղ եւ հեշտությամբ վիժեցրել էր հարցի քննարկումը ԱՊՀ-ի շրջանակներում, կտրուկ շրջադարձ կատարեց իր հայացքների մեջ, որն էլ իր արտահայտությունը գտավ պաշտոնական այցով Անկարա մեկնելուց առաջ նրա հետ «Միլլիյեթ»-ի անցկացրած հարցազրույցում: Պատասխանելով թղթակցի հարցերին, Մութալիբովը նախ մատնացույց արեց, թե **«Հայերը Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի հետ լավ հարաբերությունների մեջ են»**, ապա ասաց. **«Ստեղծված իրավիճակում Թուրքիան պետք է ընդունի, որ Ղարաբաղի հարցը միջազգային որակ ունի եւ աջակցի մեզ»**: Նույն Մութալիբովն Անկարայում, հեռուստատեսությամբ իր ելույթի ժամանակ, որը եթեր արձակվեց փետրվարի 3-ին, Թուրքիային հայերի վրա ճնշում գործադրելու կոչ արեց: Խոսելով առկա կոնֆլիկտում Թուրքիայի մեծ դեր ստանձնելու հնարավորության մասին, նշեց. **«Հայաստանի ճանապարհը դեպի արտաքին աշխարհ անցնում է Թուրքիայի վրայով: Հետեւաբար, Հայաստանում Թուրքիայի հանդեպ մեծ հետաքրքրություն է առաջացել: Թուրքիան այդ հետաքրքրությունից օգտվելու դեպքում հնարավորություն կստանա դրսեւորելու իր ողջ ազդեցությունը»**:

Այսպիսով, հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտում Թուրքիայի միջամտությանը իրավական հիմք տալու, Անկարային հետագա ակտիվ գործողությունների մեջ ներգրավելու նկատառումներով Ադրբեջանի նախագահը առերես համակերպվեց Ղարաբաղի հարցի միջազգային բնույթի հետ: Եւ, քանի որ Թուրքիան հանրապետության նախագահի, վարչապետի, նախարարների ու քաղաքական գործիչների մակարդակով բազմիցս հանդես էր եկել Ադրբեջանի հանդեպ իր ունեցած համակրանքի մասին հայտարարություններով, Մութալիբովը շեշտը հատուկ դրեց **«Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի եւ հայերի միջեւ լավ հարաբերությունների»** առկայության վրա, որպեսզի պատրանք ստեղծի, թե կոնֆլիկտին Անկարայի միջամտությունն անհրաժեշտ է հակակշիռ կողմերի համար, համահավասար պայմաններ ապահովելու առումով: Դրանով միաժամանակ նա փորձ արեց կանխել հենց այդ միջամտության հետ կապված հնարավոր որեւէ տարակուսանքի առաջացումը Արեւմուտքում:

Այլ կերպ ասած, Մութալիբովը միջազգային բնույթ «հաղորդելով» Ղարաբաղի հարցին, իրականում ձգտում է ամեն կերպ խոչընդոտել նրա հետագա միջազգայնացումը եւ փորձում է այն սահմանափակել Թուրքիայի եւ Ռուսաստանի շրջանակներում: Եթե մի կողմ թողնենք Ռուսաստանի դիրքորոշումը Ղարաբաղի հարցում, ապա կարելի է համաձայնվել հայ-ռուսական հարաբերությունների վերաբերյալ Մութալիբովի ասածների հետ: Սակայն չպետք է մոռանալ, որ Ռուսաստանի հարաբերությունները Թուրքիայի հետ երբեք այդքան ջերմ չեն եղել, ինչպես ներկայումս: Եթե Լենինի ու Աթաթուրքի ժամանակներում այդ երկու պետությունները գոնե գաղափարախոսության ասպարեզում հակամարտության մեջ էին, իշխանությունից համայնավարների հեռացումից հետո այդ հակամարտությունն էլ վերացավ նրանց միջեւ: Պատահական չէ արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինի այն հայտարարությունը, թե «Թուրքիան ու Ռուսաստանը հենց նոր են հայտնաբերում միմյանց»: Նկատի առնելով անցյալում ռուս-թուրքական մերձեցման ողբերգական հետեւանքները մեր ժողովրդի համար, Ղարաբաղի հարցի միջազգայնացման մութալիբովյան տարբերակից (ըստ որի, Ռուսաստանը կոնֆլիկտում պահպանում է իր միջնորդի դերը, իսկ Ղազախստանին նրա դերում փոխարինում է Թուրքիան), որեւէ ակնկալիքներ ունենալ չենք կարող: Ինչքան էլ Մութալիբովը ձեւացնի, թե մտահոգված է հայ-ռուսական մերձեցման առթիվ, Ռուսաստանը որպես միջնորդ ավելի քան որեւէ այլ պետություն համապատասխանում է Ադրբեջանի շահերին, հատկապես վերջինիս կողմից հայերին ուղղված **«ցեղասպանության պնդումներից հրաժարվելու»** պահանջի տեսանկյունից, որի մասին նա արտահայտվել էր «Միլլիյեթ»-ի հարցազրույցում: Գաղտնիք չէ, որ Ռուսաստանյան Ֆեդերացիան, որպես ԽՍՀՄ-ի ժառանգորդ, մասամբ իր բաժինն ունի նրա գործած մեղքերի մեջ, հատկապես Ադրբեջանում հայկական ջարդերի թողտվության հարցում: Բոլորին է հայտնի, թե ում մասնակցությամբ է իրագործվել Գետաշենի կոտորածը, կամ ովքեր են Ոսկեպարի սպանդը սարքել, ի վերջո ով է կրակ բացել Գանձասար ու Ամարաս վանքերի վրա: Բնական է, որ Ռուսաստանը, մեղսակցության թելադրանքով, լռության է մատնելու հայերի ցեղասպանության փաստերը Ադրբեջանում: Դժբախտաբար, երբ մի ժամանակ Գորբաչովի վրեժխնդրությունից խուսափելու համար Հայաստանի իշխանությունները **«ողջամտություն»** էին ցուցաբերում եւ լռում, ապա հիմա նորից ենք լռում, այս անգամ արդեն **«իրատես քաղաքականության»** թելադրանքով: Սակայն ովքե՞ր են Ադրբեջանում շարունակաբար իրագործված ցեղասպանության փաստերը ներկայացնելու միջազգային հանրության դատաստանին: Եթե մենք չենք կարողանում բարձրացնել մեր օրերում իրագործված ցեղասպանության հարցը, ապա ինչպե՞ս ենք զորավիգ կանգնելու Մեծ եղեռնի միջազգային ճանաչմանը: Սումգայիթի, Բաքվի, Կիրովաբադի կոտորածների խնդիրը չպետք է դիտվի որպես խոչընդոտ առանց այդ էլ երկխոսությունից խուսափող մեր հակառակորդին բանակցությունների մեջ ներգրավելու ճանապարհին: Ունենալով այնպիսի մի հարեւան, ինչպիսին են Սումգայիթի մարդասպաններին ազգային հերոս հռչակողները, չի բացառվում, որ շուտով ջարդարարության մեջ մեղադրվեն հենց հայերը: Օրինակ, Ադրբեջանի արտգործնախարար Սադըխովը փետրվարի 3-ին ելույթ ունեցավ թուրքական հեռուստատեսությամբ, եւ անդրադառնալով ադրբեջանական ազգային բանակի ռազմական վերջին գործողություններին, որոնք, ի դեպ, օտարերկրյա լրագրողների կողմից բնութագրվում են որպես ցեղասպանության նոր դրսեւորումներ արդեն ողջ արցախահայության հանդեպ, նշեց. **«Նպատակը Ղարաբաղում բնակվող ադրբեջանցիների անվտանգության ապահովումն է: Զինված գործողություններն ուղղված են ոչ թե խաղաղ բնակչության, այլ հայ ահաբեկիչների ու բանդիտների դեմ»**: Նշենք, որ նման հայտարարությունները հասարակական բուռն կարծիք են ստեղծում, թեկուզ Թուրքիայում: Տվյալ դեպքում հակազդեցության լավագույն միջոցը Ադրբեջանում կատարված հայկական ջարդերին ամբողջության մեջ, արդեն որպես անկախ հանրապետություն, վերջապես անդրադառնալն է: Ի դեպ, դա զսպաշապիկի նշանակություն կունենա ոչ միայն Ադրբեջանի, այլեւ նրա հանդեպ յուրահատուկ համակրանք արտահայտող Թուրքիայի համար:

Օգտվելով առիթից, նշենք, որ Հայաստանի կառավարության դիրքորոշումը ԼՂՀ-ի հանդեպ բավականին անհասկանալի է: Երբ արտգործնախարարությունը հարցը միջազգային ասպարեզում ներկայացնում է՝ **«Հայաստանը հողային պահանջներ չունի Ադրբեջանից, այլ պահանջում է հարգել արցախահայության ինքնորոշման իրավունքը, որը արտահայտվել է հանրաքվեով»**, ապա ո՞վ պետք է առաջինը ճանաչի արցախահայության ազատ կամքի արտահայտման շնորհիվ առաջացած նորաստեղծ հանրապետությունը: Կարծում ենք, ժամանակն է բացահայտել Հայաստանի դիրքորոշումը ինչպես Թուրքիայի եւ Ռուսաստանի միջնորդության, այնպես էլ դրա ձեւակերպման հարցում, որովհետեւ հարցը **«հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի»** ձեւով ներկայացնելու դեպքում Արցախը դիտվում է որպես կոնֆլիկտի պատճառ, արցախահայության հետ միասին հանրաքվեի անմիջական արդյունքը հանդիսացող ԼՂՀ-ն բնականաբար զրկվում է ձայնի ամեն մի իրավունքից: Իսկ Մութալիբովը դեռ այժմվանից Արցախում հայերի համար նախատեսում է «մշակութային ինքնավարություն», ասելով. **«Թեեւ վերացել է Ղարաբաղի ինքնավարության կարգավիճակը, սակայն մենք չենք դիպել հայերի մշակութային ինքնավարությանը»**:

Առհասարակ, արտաքին քաղաքականությունը դրսեւորվում է միջպետական հարաբերություններում, նպատակ ունենալով պաշտպանել ազգային շահերը: Երբ իշխանությունները խուսափում են մասնակից դարձնել հասարակայնության լայն խավերի մասնակցությունը ազգային քաղաքականության մշակմանը, պարտավոր են տեղեկություններ հաղորդել գոնե Հայաստանի համար կենսական նշանակություն ունեցող նախաձեռնությունների մասին: Օրինակ, այդ հարցում թուրքական թերթերը կարեւոր աշխատանք են կատարում անմիջապես արձագանքելով այս կամ այն քաղաքական խնդրին: Ճիշտ է, որ նրանց տեսակետը հաճախ չի համընկնում թուրքական կառավարության, առավել եւս մեր տեսակետի հետ: Սակայն նրանք, տեղեկությունները հաղորդելով կառավարության գործունեության, քաղաքական անցուդարձերի մասին, նպաստում են հասարակության լայն շրջանների կողմից դրանց քննարկմանը: Իսկ դա անհրաժեշտ է, որպեսզի ազգային քաղաքականության մշակումը մի անձի կամ նրան շրջապատող մի խումբ խորհրդականների մենաշնորհը չդառնա, ինչքան էլ որ վերջիններիս մեջ գտնվեն հմուտ միջազգայնագետներ:

ՅԱԿՈԲ ՉԱՔՐՅԱՆ

Սադըխովի ուղերձը աշխարհին

Ադրբեջանի արտգործնախարար Սադըխովը, որը Ստամբուլում էր գտնվում մասնակցելու համար Սեւծովյան համագործակցության երկրների հիմնադիր ժողովին, «Հյուրրիյեթ»-ի միջոցով ուղերձ է հղել ողջ աշխարհին: Նրա ուղերձը թերթի կողմից բնութագրվում է որպես ռասիստական: Սադըխովի հետ հանդիպել է թերթի թղթակից Ազիզ Ութքանը. «Ազերիները աշխարհիկություն են խոստանում Անկարային» խորագիրը կրող նյութին կցել փոքրիկ մի նախաբան եւ փորձ արել միջազգային հանրության ուշադրությանը ներկայացնել վերոհիշյալ ուղերձը: Ահա թե ինչպիսի պահանջներով է հանդես եկել Սադըխովը:

Հյուրրիյեթ, Ստամբուլ, փետրվարի 4.– Ադրբեջանը, ի հակադրություն Իրանի, Թուրքիային աշխարհիկության խոստում տվեց: Ադրբեջանի արտգործնախարար Հուսեյն Սադըխովը նշեց, որ իր երկրում իրանական տիպի վարչակարգը ընդունելություն չի գտնում եւ իրենք որպես մոդել ընդունում են Թուրքիայի տարբերակը:

Սեւծովյան համագործակցության երկրների հիմնադիր ժողովի աշխատանքներին մասնակցելու համար Ստամբուլում գտնվող Սադըխովը «Հյուրրիյեթ»-ի միջոցով չափազանց կարեւոր ուղերձ հղեց եւ նշեց հետեւյալը.

«Բարեկամական հարաբերությունների հաստատումը մեր եւ Իրանի միջեւ ամենեւին էլ չի ենթադրում, որ մենք ընդունենք իրանական վարչակարգի տարբերակը: Ադրբեջանում իշխանության գլուխ է կանգնած մի կառավարություն, որը Թուրքիայի նման հետեւում է ժողովրդավարացման եւրոպական օրինակին: Կրոնը բխում է յուրաքանչյուր անհատի խղճի ազատությունից եւ դրա հանդեպ վերաբերմունքը անձի իրավասության մեջ է մտնում: Իսկ պետության եւ տնտեսության ղեկավարումը ոչ մի առնչություն դրա հետ պիտի չունենա»:

Սադըխովը, անդրադառնալով Լեռնային Ղարաբաղի հարցին, նշեց, որ իր կառավարությունը հարցի առնչությամբ Թուրքիային է դիմել միջնորդելու պահանջով: Սադըխովն ասաց.

«Թուրքիան տարածաշրջանում մեծ ուժ է: Ցանկանում ենք, որ մեր եւ Հայաստանի միջեւ Ռուսաստանի ու Ղազախստանի ջանքերի շնորհիվ սկզբնավորված երկխոսության գործընթացի հետագա զարգացմանը Թուրքիան նպաստի, աջակցություն ցույց տա մեզ:

Ադրբեջանը Հայաստանի հետ միասին անդամակցեց Եւրոպայի անվտանգության ու համագործակցության խորհրդին: Մտադիր ենք սույն խորհրդի պատվիրակությունների առաջ բաց անել մեր դռները եւ հնարավորություն տալ նրանց համոզվելու ադրբեջանական կողմի իրավացիության մեջ:

Հայերն ամեն անգամ հանդես են գալիս հաշտության առաջարկով: Սակայն նրանք երբեք չեն հրաժարվում ծովից ծով Հայաստան ստեղծելու գաղափարից, որն անշուշտ պիտի ձգվի Կասպից ծովից մինչեւ Սեւ ծով: Հայ ահաբեկիչները, որ ներխուժում են մեր տարածքը, բոլորովին չեն տարբերվում այլ երկրներից Թուրքիա ներխուժող PKK-ի ահաբեկիչներից:

Ինչպես դուք, այնպես էլ մենք ահաբեկիչների դեմ դիմում ենք անհրաժեշտ կանխամիջոցների»: ■

Թյուրքեշը շրջագայության է պատրաստվում

Հյուրրիյեթ, Անկարա.– Թուրանիստական գաղափարախոսության առաջամարտիկ, Ազգայնական աշխատանքային կուսակցության գլխավոր նախագահ Ալփարսլան Թյուրքեշը շրջագայության է դուրս գալու: Ամենայն հավանականությամբ, առաջիկա մեկ-երկու ամսվա ընթացքում նա կայցելի թուրքալեզու հանրապետություններ: Այդ մասին հայտարարեց Տրապիզոնի մեջլիսի պատգամավոր եւ ազգայնական աշխատանքային կուսակցության խոսնակ Քորայ Այդընը: Խոսնակը միաժամանակ նշեց, որ Թյուրքեշը տվյալ հանրապետություններից բազմաթիվ հրավերներ է ստացել եւ այցի համար սպասում է, որպեսզի Թուրքիայի փոխհարաբերությունները տվյալ հանրապետությունների հետ վերջնական տեսք ստանան: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ո՞վ է ԽՍՀՄ միջազգային պայմանագրերի իրավաժառանգորդը

1991 թ. դեկտեմբերի 8-ին Մինսկում ստորագրելով Անկախ պետությունների հանրակցություն ստեղծելու մասին համաձայնություն, մասնակիցները հայտարարեցին, թե *«երաշխավորում են նախկին Խ. Միության պայմանագրերից եւ համաձայնագրերից բխող միջազգային պարտավորությունների կատարումը»*: Այդ երաշխիքը հանրակցության պետությունները հաստատեցին 1991 թ. դեկտեմբերի 21-ին Ալմա-Աթայում ընդունված հռչակագրով, դրան ավելացնելով նաեւ, թե երաշխիքը պետություններին է տրվում *«նրանց սահմանադրական ընթացակարգերին համապատասխան»*:

Հարց է ծագում. կարելի՞ է այդ հայտարարությունները մեկնաբանել որպես հանրակցության առանձին անդամների համաձայնության արտահայտություն` դառնալ նախկին ԽՍՀՄ բոլոր պայմանագրերի եւ համաձայնագրերի մասնակից: Եւ եթե այդ հարցի պատասխանը դրական է, կարելի՞ է, արդյոք, միջազգային իրավունքի տեսակետից ենթադրել, որ հանրակցության բոլոր պետությունները կդառնան բոլոր այդ պայմանագրերի եւ համաձայնագրերի մասնակիցներ:

Արտահայտելով լոկ նոր ինքնուրույն պետությունների սկզբունքային վերաբերմունքը իրենց նախորդի միջազգային պարտականությունների նկատմամբ, հանրակցության անդամները ինքնաբերաբար չեն դառնում ժամանակին Խ. Միության կողմից կնքված բոլոր պայմանագրերի կողմեր: Առավել եւս, որ Միության մեջ մտնող բոլոր հանրապետությունները միշտ կամ գրեթե միշտ չեն մասնակցել այս կամ այն բազմակողմ կամ երկկողմ պայմանագրերի կամ համաձայնագրերի` մշակմանն ու կնքմանը, որովհետեւ 73 տարի շարունակ ԽՍՀՄ-ը ստորագրում էր բոլոր հանրապետությունների անունից: Հավանաբար, այդ համաձայնագրերի մյուս մասնակիցները նոր իրադրությունում նույնպես կընցանկանան իրենց վերաբերմունքն արտահայտել նախկինում կնքված պայմանագրերի նկատմամբ:

Բացի դրանից, հանրակցության յուրաքանչյուր պետություն, ըստ երեւույթին, կցանկանա կրկին վերլուծել նախկին Միության յուրաքանչյուր կոնկրետ պայմանագիր, նախքան հայտնելը` միանո՞ւմ է դրան, թե ոչ:

Ներկայումս պետություններին վերաբերող իրավաժառանգորդության հարցերը, այսինքն` իրավունքի մեկ սուբյեկտի (պետության) իրավունքների եւ պարտականությունների անցումը իրավունքի մեկ կամ մի քանի այլ օբյեկտներին (պետություններին) կարգավորվում է երկու բազմակողմ համաձայնագրերով: Դա պայմանագրերի նկատմամբ պետությունների իրավաժառանգորդության 1978 թ. եւ պետական սեփականության, պետական արխիվների եւ պետական պարտքերի նկատմամբ պետությունների իրավաժառանգորդության Վիեննայի 1983 թ. համաձայնագրերն են:

Ըստ Վիեննայի 1978 թ. համաձայնագրի, ԽՍՀՄ պայմանագրերը սկզբունքորեն պահպանում են իրենց ուժը ԽՍՀՄ տարածքում կազմավորված յուրաքանչյուր պետության նկատմամբ:

Համաձայնագիրը պարունակում է մի ընդհանուր կանոն առ այն, որ նոր անկախ պետությունը պարտավոր չէ ուժի մեջ պահել այս կամ այն պայմանագիրը կամ էլ նրա մասնակիցներից մեկն է դառնում բացառապես այն հիմունքով, որ պետությունների իրավաժառանգորդության պահին այդ պայմանագիրը գործել է նրա տարածքում:

Այլ խոսքերով, պետությունների հանդեպ իրավաժառանգորդության հաստատումը որոշակի ընթացք է, որը կարող է համաձայնություն պահանջել ինչպես իրավաժառանգորդների, այնպես էլ պայմանագրերի այլ մասնակիցների միջեւ:

Այսպես, հանրակցության անդամների միջեւ հստակ պայմանավորվածություններն ու համաձայնությունները կարող են անհրաժեշտ թվալ ոչ միայն սպառազինության եւ զինաթափման վրա հսկողության հարցերով ԽՍՀՄ պայմանագրերի կապակցությամբ, այլ նաեւ առեւտրատնտեսական պայմանագրերի կամ, ասենք, ձկնորսության մարզում համաձայնությունների ԽՍՀՄ իրավունքների եւ պարտավորությունների կապակցությամբ:

ԽՍՀՄ անցյալում կնքած պայմանագրերը բազմատեսակ են, դրանցից մի քանիսը` բազմա[illegible]: Ուստի իրավաժառանգորդ-պետությունների կողմից դրանց վերլուծության եւ գնահատման ընթացքը կարող է երկար ժամանակ խլել: Բոլորի համար էլ առաջնակարգ հետաքրքրություն են ներկայացնում այն պայմանագրերը, որոնք վերաբերում են ռազմական եւ բնապահպանական անվտանգությանը, արտաքին տնտեսական կապերին, մարդու իրավունքներին: Բաց են լինելու նաեւ [illegible] ծագած տարածքային վեճեր: Ասենք, Ղրիմի հարցը Ուկրաինայի եւ Ռուսաստանի միջեւ:

Հայաստանի Հանրապետության համար մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում զանազան երկրների հետ կնքած ԽՍՀՄ շատ պայմանագրեր եւ համաձայնագրեր: Սակայն առավելագույն հետաքրքրություն է ներկայացնում 1921 թ. Մոսկվայում կնքված *«ՌԽՖՍՀ-ի եւ Թուրքիայի միջեւ բարեկամության եւ եղբայրության մասին»* տխրահռչակ պայմանագիրը:

1921 թ. Մոսկվայի պայմանագիրը ամենաանիրավահավասարներից մեկն է: Այն հակասում է միջազգային իրավունքի բոլոր նորմերին: Տարածքը կարող է տնօրինել միայն այդ տարածքը բնակեցնող ժողովուրդը: Սակայն այդ ժամանակվա մոսկովյան իշխանավորները անտեսեցին հայ ժողովրդին եւ Հայաստանի թիկունքում, առանց նրա մասնակցության, վճռեցին նրա սահմանների հարցը. Հայաստանից պոկվեցին ընդարձակ տարածքներ: Քաղբյուրոյի եւ Լենինի կամոք, բանակցությունների կուլիսների ետեւում կանգնած Ստալինի ձեռքով, ՌԽՖՍՀ պատվիրակության ղեկավար Չիչերինի վրա նրա գործադրած ուժեղ ճնշումով, որը սկզբունքային դիրք էր զբաղեցնում, քեմալական Թուրքիային անցան բուն հայկական մարզեր Կարսը, Արդահանը, Սարիղամիշը եւ, ի լրումն, Նախիջեւանը` Ադրբեջանին:

Ռուսաստանը մեծապետական, ըստ էության զավթողական քաղաքականությունն անցկացրեց` առանց հաշվի առնելու Հայաստանի կարծիքը, որի պատվիրակությունը, արտաքին գործերի ժողկոմ Ալեքսանդր Բեկզադյանի գլխավորությամբ, Թուրքիայի բռնադրանքով մոտ չթողնվեց բանակցություններին, չնայած գտնվում էր Մոսկվայում: Սա իսկապես անըմբռնելի, միջազգային բոլոր կանոններին հակասող դեպք էր:

Բեկզադյանի բողոքին ի պատասխան, Չիչերինը Մոսկվայում Հայաստանի ներկայացուցիչ Սահակ Տեր-Գաբրիելյանին նամակ ուղարկեց, որից երեւում է, որ հայկական ընդարձակ տարածքների տալու հարցը վճռվել է ոչ թե բանակցությունների ընթացքում, այլ դրա կուլիսներում: *«Բանակցությունների անմիջական փուլն ընթացավ ամենեւին էլ ոչ բանակցությունների քաղհանձնաժողովի նիստերի ժամանակ, գրում է Չիչերինը, այլ մասամբ կուլիսային բանակցությունների միջոցով, ազդեցիկ ընկերների աջակցությամբ (կարդա` Քաղբյուրո եւ Ստալին): Քաղհանձնաժողովն սկսեց աշխատել սոսկ այն ժամանակ, երբ հիմնական հարցերն արդեն լուծվել էին...»*:

1921 թ. պայմանագրի ստորագրման հետ կապված իրադարձությունների վերլուծությունը հաստատում է միջազգային իրավունքին հակասող, Ռուսաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ կնքված մոսկովյան պայմանագրի անիրավահավասար բնույթը: Ուստի այն պետք է չեղյալ հայտարարվի:

ԽՍՀՄ փլուզումից հետո, որը համարվում էր ՌԽՖՍՀ իրավաժառանգորդը, առիթ է ստեղծվել չեղյալ հայտարարելու 1921 թ. Մոսկվայի պայմանագիրը: Այդ փաստաթղթի վերանայումը նույնքան օրինաչափ է, որքան ոչ պակաս տխրահռչակ «Մոլոտով-Ռիբենտրոպ» պայմանագրինը:

Հայաստանի հասարակայնությունը բազմիցս անգամ բարձրացրել է Մոսկվայի պայմանագիրը չեղյալ համարելու հարցը, այն բարձրացվել է նաեւ Գերագույն խորհրդի նստաշրջաններում: Սակայն գործը մինչեւ այսօր դեռեւս չի հասել դրա քննարկմանը:

ՀԵՆՐԻԿ ԼԻԼՈՅԱՆ
Պատմագիտության թեկնածու

Անհանգիստ Մերձավոր Արեւելքը, իսլամական աշխարհն ընդհանրապես Արեւմտյան մամուլի ուշադրության կենտրոնում են: Դրանք անմիջապես արձագանքում են այնտեղ տեղի ունեցող իրադարձություններին, սեփական մեկնաբանությունը տալիս դեպքերին, եւ երբեմն էլ փորձում իրենց համար ցանկալի կարծիք ստեղծել այս կամ այն երկրի, նրա քաղաքական ուժերի կամ անհատների վերաբերյալ: Ստորեւ «L'Express»-ի հունվարի 30-ի համարից առնված նմանատիպ երկու նյութ:

Ջուր եւ խաղաղություն

Դարավերջին ջուրը Մերձավոր Արեւելքում կլինի ամենաազդեցիկ եւ պայթյունավտանգ մթերքը: Եթե Իսրայելի եւ հարեւան արաբական երկրների միջեւ մի նոր պատերազմ ծագի, ապա այն կառնչվի ջրին: Եթե նույնիսկ «սառը» խաղաղություն հաստատվի, այն եւս կբյուրեղանա ընդհանուր ջրատարների բաժանման շնորհիվ:

Այստեղից էլ Մոսկվայի բազմակողմ բանակցությունների կարեւորությունը, թեեւ դրանց արդյունքը շուտ չի զգացվի, քանզի դա սոսկ «նախերգանք» է: 1991 թ. հոկտեմբերին Մադրիդում սկսված գործընթացի երրորդ փուլն է սա, որը ժամանակին սկսվեց, չնայած Ռուսաստանի ներքին դժվարություններին: Հաջողություն պետք է համարել նաեւ այն, որ համանախագահներ Ջորջ Բուշի եւ Բորիս Ելցինի 26 հրավերների մեծամասնությունը դրական արձագանք գտավ: Բացակայում են Սիրիան եւ իր լիբանանցի վասալները: Դամասկոսը առայժմ չի ուզում մասնակցել ամբողջ տարածաշրջանի հիմնահարցերի քննարկմանը, քանի որ Իսրայելը Գոլանի բարձունքներից հեռանալու պարտավորություն չի ստանձնել:

Իսրայելը նպաստավոր է համարում Սիրիայի բացակայությունը: Ավելի քան չորս տասնամյակ նա պահանջում է շրջանային մի համաժողով, որտեղ հարեւան արաբական երկրները իր գոյությունը կընդունեին որպես իրողություն: Եւ ահա Դավիթի աստղով կապտասպիտակ դրոշը կրկին ծածանվում է Մոսկվայում:

Մեկ շաբաթ է, ինչ այն ծածանվում է նաեւ Պեկինում (Իսրայելի արտգործնախարարի այցից ի վեր), եւ կոմունիստական Չինաստանը շուտով դեսպանություն կբացի Թել-Ավիվում: Իցհակ Շամիրը ուրախանալու շատ պատճառներ ունի: Իր երկիրն արդեն դիվանագիտական բնականոն հարաբերություններ ունի ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի հինգ մշտական անդամների հետ, եւ արաբական շատ երկրներ ներկա էին Մոսկվայի հանդիպմանը, մասնավորապես նավթադոլարներով հարուստ Պարսից ծոցի միապետությունները:

ԱՄՆ-ը եւ Ռուսաստանը համաձայնել են բանակցությունների ղեկավարման կոմիտե ստեղծել կոնֆլիկտի մեջ ներքաշված կողմերի, օրինակ, Եգիպտոսի եւ Սաուդյան Արաբիայի մասնակցությամբ: Այդ կոմիտեն կվերահսկի կոնֆլիկտի տարբեր կողմերով զբաղվող 4 հանձնաժողովների աշխատանքները: Վաշինգտոնը կղեկավարի ջրի հարցերին առնչվող բանավեճերը: Մոսկվան կվարի շրջանային անվտանգության գործը, Տոկիոն կզբաղվի շրջակա միջավայրով: Վերջապես, Եվրահամայնքը կնախագահի տնտեսական համագործակցության հանձնաժողովում: Բնականաբար, առավել հրատապ է ջրային պաշարների խնդիրը: Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության տնօրեն դոկտոր Հիրոշի Նակաջիման վերջերս հայտարարեց. **«ջուրը կլինի 21-րդ դարի գլխավոր հիմնահարցը»**: Մերձավոր Արեւելքում դա արդեն այժմ խիստ հրատապ հարց է, չնայած վերջերս տեղացած հորդառատ անձրեւներին: Բնական ջրաշերտերի մակարդակը անկասելիորեն իջնում է, եւ անհնար է որեւէ բան անել առանց Թուրքիայի օգնության, որը վերահսկում է Եփրատի եւ Տիգրիսի ակունքները:

Խաղաղության սցենարը կազմելիս ԱՄՆ-ի պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերն այնպես արեց, որ երկկողմ ու բազմակողմ բանակցությունները ծավալվեն սեփական ընթացքով եւ իրար չխանգարեն: «Համապարփակ» ներկայացուցչություն պահանջող պաղեստինցիների հարուցած դժվարությունները ուղղակիորեն չեն առնչվում Մոսկվայի բանակցությունների հարցերին:

Բայց հարկ կլինի ուշադիր հետեւել նոր տիպի այդ համաժողովի առաջին արդյունքներին: Անհապաղ առաջընթացը բացառվում է: Իսկ խուլերի երկխոսությունը կհանգեցնի նոր դրամաների, որոնք, սակայն, երկար չեն տեւի: ■

Սուդանը արմատականների ամրո՞ց

«Նպատակը պարզ է եւ հստակ. Սուդանը` Աֆրիկայի ամենամեծ երկիրը, դարձնել մահմեդական արմատականության միջնաբերդ»: Սա է իսլամական ազգային ճակատի ղեկավար 59-ամյա Հասան էլ Թուրաբիի ծրագրի էությունը: Նա Սուդանի վարչակազմի իսկական գաղափարախոսն է եւ աֆրիկյան հեղափոխական իսլամի հարգված ուսուցիչը: Թուրաբին խորամանկ է, ուսյալ, հավակնոտ, ավարտել է Անգլիայի եւ Ֆրանսիայի հայտնի համալսարանները: Նա ձգտում է ստեղծել «իսլամական գոտի», որը կտարածվեր Կահիրեից մինչեւ Դաքար:

Այդ նա էր, որ, ստվերում մնալով, հրահրեց 1989 թ. հունիսի 30-ի զինվորական հեղաշրջումը եւ ուշադիր հետեւեց, որ շարիաթը (իսլամական օրենքը) կիրառվի անցյալ տարվա սկզբներին: Լինելով իմամ Խոմեյնիի կրոնաքաղաքական սկզբունքները ներածողը, նա այսօր ջանում է ամրապնդել կապերը Իրանի հետ:

Թեհրանը այս նոր դաշնակցի գոյության համար կարող է միայն ուրախանալ, մանավանդ Լիբանանում իր կրած հայտնի ձախողումից հետո, որտեղ նա փորձում էր հաստատել իսլամական կացած պատվիրակության հետ Սուդան այցելելով, Իրանի նախագահ Ռաֆսանջանին վավերացրեց երկու երկրների նորաթուխ բարեկամությունը: Խոսքը, նախ եւ առաջ, ռազմական համագործակցության մասին է: Թեհրանը պարտավորվեց ֆինանսավորել Չինաստանից 300 միլիոն դոլլարի սպառազինության գնումները: Երկու տարի ընդգրկող գործարքի համաձայն, նախատեսվում է Սուդանին մասնավորապես մատակարարել 160 տանկ, 210 զրահամեքենա, ծանր հրետանի, «երկիր-երկիր» դասի հրթիռներ եւ F-7 ու F-8 տիպի մոտ 20 ռմբակործիչ: Տնտեսական բնագավառում, Խարտումում գաղտնի ունկնդրության մի նոր կայանի կառուցումից բացի, Իրանի կառավարությունը խոստացել է առաքել 500 տրակտոր, բացել օդային եւ ծովային ուղղակի հաղորդակցություն, տարեկան անվճար տրամադրել մեկ միլիոն տոննա նավթ եւ Կարմիր ծովի ափին ստեղծել խորջրյա նավահանգիստ:

Մոլլաների շռայլությունը եւ հետին մտքերը դրանով չեն ավարտվում: Ամերիկյան հետախուզական ծառայությունների համաձայն, մինչեւ օրս Լիբանանի Բեքաայի հովտում տեղաբաշխված 2000-3000 «հեղափոխության պահապաններ» կուղարկվեն Սուդան: Դրա նպատակն է ստեղծել եւ մարզել բանակային կադրեր եւ մանավանդ պահակազոր կազմել վարչակարգի պաշտպանության համար: **«Վաղը**, ասում է Խարտումում աշխատող եվրոպացի դիվանագետներից մեկը, **Սուդանը կդառնա պրոֆեսիոնալ ահաբեկիչների ամրոց` եւ ամենախիստ արմատականության հենակետ»**:

Թեհրան-Խարտում առանցքն արդեն իսկ հենվում է իսլամը ամբողջ աշխարհում տարածելու հազարամյա դրույթի վրա: Ձեռնարկումն առայժմ սահմանափակվում է նրանով, որ ցանցեր են ստեղծում, մարտիկներ ուղարկում հարեւան աֆրիկյան երկրներ եւ պաշտպանում իսլամական բոլոր շարժումները Մարոկոյից մինչեւ Կարմիր ծով: Դրա հետեւանքով որոշակի ակտիվություն է զգացվում Եթովպիայում, Սոմալիում, Քենիայում, Եմենում, Ջիբութիում:

Բայց ամենալուրջ մտահոգությունը տիրում է Թունիսում եւ Ալժիրում, չնայած Ալժիրի փրկության իսլամական ճակատի դեմ սկսված հալածանքներին: Սուդանի եւ Իրանի իշխանությունները պնդում են, թե իրենք չեն ուզում **«միջամտել Ալժիրի ներքին գործերին»**, բայց բոլորը գիտեն, թե նրանք ինչպես ուրախացան ընտրությունների առաջին փուլում Փրկության իսլամական ճակատի հաջողությունից: Արմատականների գաղտնի փաստաթղթերից մեկում նշվում է, որ ապագա Ալժիրի իսլամական հանրապետությունը պետք է **«օգտվի Սաուդյան Արաբիայի, Իրանի եւ Սուդանի փորձից»**:

Ապակայունացման այս խաղերին դիմագրավելու համար առավել վտանգված երկրները ջանում են համաձայնեցնել անվտանգության իրենց գործողությունները: Կահիրեն, որի համար Սուդանի կայունությունը կենսական անհրաժեշտություն է թեկուզ Նեղոսի ջրի պատճառով, Խարտումին խստորեն նախազգուշացրել է, որ նա **«չմիջամտի Եգիպտոսի ներքին գործերին»**: Իսկ ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի տեղակալ Հերման Կոհենը Սուդանի կառավարությանն զգուշացրել է, որ իր երկիրը չի հանդուրժի **«արմատականների բռնության եւ ահաբեկչության որեւէ նոր դրսեւորում»**: Ուղերձը Սուդանում ըմբռնե՞լ են արդյոք: ■

digitised by A.R.A.R.@

ՄԱԿ-ը նախաձեռնում է Կիպրոսի վերամիացումը

Երեկ իր առաջին պաշտոնական այցով Վաշինգտոն մեկնեց Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը: Ի թիվս փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող շատ հարցերի, բանակցություններում կարեւոր տեղ է զբաղեցնելու Կիպրոսի հարցը: Ստորեւ ամերիկյան հայտնի թերթ «Christian Science Monitor»-ի փետրվարի 3-ի համարից շահեկան մի հոդված այդ խնդրի շուրջ:

Այն պահին, երբ արաբ-իսրայելյան հակամարտությունը վերջապես բանակցությունների ընթացքի մեջ է, Մ. Նահանգներն ու ՄԱԿ-ը ձեռնամուխ են լինում մի այլ, ըստ երեւույթին անլուծելի խնդրի՝ Կիպրոսի հարցի լուծմանը:

Կիպրոսի հույն եւ թուրք համայնքների մեկ տասնամյակի հակամարտությունը վերացնելու անցողիկ հույսերն անցյալ աշնանն ի դերեւ ելան, երբ Թուրքիայում ընտրությունները մի կողմ թողեցին բանակցությունները: ՄԱԿ-ը այս շաբաթ դարձյալ փորձելու է միջնորդել դեռեւս թույլ հույսերը իրականացնելու համար. Գերմանիայի նման Կիպրոսն էլ վերամիավորել:

«Լուծումը հնարավոր է», ասում է ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղարի Կիպրոսի գծով խորհրդական Գուստավ Ֆեյիսելը, որն այս շաբաթ հանդիպել է Կիպրոսի հույն եւ թուրք ղեկավարների հետ: *«Կողմերը գիտակցում են, որ ստատուս քվոյի պահպանումը լուծում չէ»*, ավելացնում է նա: Եթե լուծում չգտնվի, ապա Կիպրոսը հիշեցնելու է ոչ թե Գերմանիան, այլ մոտավորապես Հարավսլավիան, որտեղ միջհամայնքային լարվածությունները մնայուն առճակատումների հանգեցրին:

Հակադարձելով Հունաստանի պաշտպանությունը վայելող հեղաշրջմանը, Թուրքիան ներխուժեց Կիպրոսի Հյուսիսային մասը, որտեղ Կիպրոսի թուրքերը ավելի ուշ հռչակեցին Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետությունը՝ 30.000 թուրքական բանակի ներկայությամբ: ՄԱԿ-ի 2100 խաղաղապահ ուժեր տեղակայվեցին «կանաչ գոտում», որը բաժանում է հյուսիսային հանրապետությունը (ճանաչված միայն Թուրքիայի կողմից) հարավային մասից՝ Կիպրոսի հանրապետությունից: Կիպրոսի մայրաքաղաք Նիկոսիան ֆիզիկապես բաժանված վերջին քաղաքն է աշխարհում:

ՄԱԿ-ի առաջնությունը միացյալ եւ դաշնակցային պետության ստեղծման սկզբունքների համաձայնության պահպանումն է: Բոլոր կողմերն էլ համաձայն են բանակցությունների շարունակմանը, որը կարող է այս տարվա ընթացքում բարձր մակարդակի հանդիպման հիմք ծառայել: Համաձայնության վավերացումը նախորդելու է փոխանցման փուլին, որի ընթացքում ընդունվելու է Կիպրոսի նոր սահմանադրություն: Սահմանադրությունն առանձին-առանձին համայնքների կողմից ընդունվելու է հանրաքվեի միջոցով: Եթե նախքան բանակցությունները առաջադիմություն լինի, ապա ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը գարնանը երաշխավորելու է բարձր մակարդակի հանդիպում: Հավանական է, որ համաժողով կհրավիրվի Հունաստանի, Թուրքիայի, Կիպրոսի եւ Հյուսիսային Կիպրոսի մասնակցությամբ:

Մ. Նահանգների նախագահ Բուշը փետրվարի 11-ին Վաշինգտոնում Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելի հետ հանդիպման ընթացքում ճնշում է գործադրելու նրա վրա Կիպրոսի հարցով:

ՄԱԿ-ի եւ Մ. Նահանգների պաշտոնյաները նշում են որոշ հանգամանքներ, որոնք ստիպում են կողմերին շահագրգռված լինել խաղաղությամբ:

Թուրքիա: Ծոցի պատերազմում Մ. Նահանգների գլխավորած դաշնակից ուժերին կարեւոր օժանդակություն ցուցաբերելուց հետո Թուրքիան համոզված է, թե եվրոպական համայնքին իր անդամակցության հավանականությունը մեծանում է, որի շուկաները գյուղատնտեսական եւ արդյունաբերական արտադրանքների համար ցանկալի են, իսկ Կիպրոսի հարցի լուծումը՝ կարեւոր նախապայման: *«Գլխավոր փոփոխությունը, որ եղել է, Թուրքիայի քաղաքականությունն է»*, ասում է Մ. Նահանգների մի պաշտոնյա: *«Թուրքիան, որն ուզում է Արեւմուտքի մասը դառնալ եւ տեսնում է, որ դռները փակվում են իր առջեւ, նոր գործոն է փնտրում»*, ավելացնում է նա:

Եթե ցանկալի ձեւով չլուծվի Կիպրոսի հարցը, Մ. Նահանգների Կոնգրեսում Հունաստանի պաշտպանները ձախողելու են թուրքական մի այլ նպատակ՝ Վաշինգտոնից զենքի եւ օգնության ձեռքբերումը:

Հունաստան: Թուրքիայի նման Հունաստանը նույնպես շահագրգռված է Կիպրոսի հարցի լուծմամբ, որպեսզի երկու երկրները հնարավորություն ունենան Էգեյան ծովի նավթահորերի շուրջ վեճը հարթելու նպատակով բանակցություններ սկսել: Կոնգրեսում ժողովրդականություն վայելող Հունաստանը, այնուհանդերձ, հողի եւ գաղթականների հարցում Թուրքիայի կարծր դիրքի փոփոխման դեպքում պատրաստ է լինելու հաշվի առնել այդ հանգամանքը, ինչն անցյալ աշնան խաղաղության համաժողովի ձախողման պատճառ էր դարձել:

Կիպրոսի թուրքեր: Գտնվելով մեկուսացված վիճակում, Կիպրոսի թուրքերը թանկ վճարեցին երկրի բաժանումից հետո: Տնտեսական ծանր վիճակը նրանց ստիպում է կարեւորել փոխզիջումն ու վերամիացումը, որը մեծ թվով կողմնակիցներ է գտնում հատկապես երիտասարդների շարքերում:

Կիպրոսի հույներ: Տուրիզմը, դրամատների եւ բիզնեսի՝ Բեյրութից տեղափոխվելուց ի վեր Կիպրոսը վերածվեց Միջերկրական ծովի երկրներից ամենաբարձր տարեկան եկամուտ ունեցող երկրի: Բայց տնտեսական բարգավաճումը խոչընդոտվում է պաշտպանական ծախսերի բեռով: *«Եթե ձերբազատվենք այս հարցից, բոլորի համար լավ է լինելու»*, ասում է ՄԱԿ-ի մի պաշտոնյա:

Կիպրոսի հարցի լուծման համար պահանջվում է մի կողմից բավարարել հույներին տարածքային եւ գաղթականների հարցով, մյուս կողմից՝ քաղաքական հավասարություն եւ ապահովություն երաշխավորել թուրքերի համար: Կզգացվի նաեւ նոր սահմանադրության անհրաժեշտություն, որը երկու համայնքների միջեւ կբաշխի իշխանությունը:

Թուրքական բանակը իշխում է կղզու 37 տոկոսի վրա: Կիպրոսի կառավարությունը պահանջում է, որ թուրքական տարածքը նվազեցվի երկրի բնակչության 20 տոկոսը կազմող թուրքերին համեմատական տարածքի: Կառավարությունը պնդում է նաեւ թուրքական ներխուժման ընթացքում 15.000 հույների իրենց բնակավայրերը վերադառնալու իրավունքը: Դիվանագիտական աղբյուրները մեկ տրամաբանական փոխզիջում են մատնանշում: Կիպրոսի թուրքերը, հողային զիջումներ կատարելով հանդերձ, սահմանափակելու են հույների վերադարձը իրենց բնակավայրերը, որպեսզի դրանով պահպանեն էթնիկական համասեռությունը թուրքական մասում: Մի այլ առաջարկի հիման վրա, երկու կողմերի գաղթականներից 60.000-ը իրենց կորցրած հողերի դիմաց ստանալու են նյութական փոխհատուցում:

Թուրքիայի օրինական դիրքորոշումն ավելի դժվարին հարցադրումներ է առաջ քաշում: Կիպրոսի հույները չեն ճանաչում Հյուսիսային Կիպրոսի թուրքական հանրապետությունը կամ կղզու որեւէ մասում նրանց ինքնիշխանությունը: Կիպրոսի թուրքերն ասում են, թե մինչեւ չըճանաչվի իրենց հավասարությունը Կիպրոսի ինքնիշխանության մեջ, իրենք չեն կարող հավասար դիրքերից իրական միջհամայնքային պետականություն ստեղծելու բանակցություններ վարել, երբ մանավանդ թուրքական բանակը ամբողջովին կամ մասնակի կերպով հեռանալու է Կիպրոսից:

«Համաձայնությունը, որի համար մենք բանակցում ենք, հաշվի է առնելու դաշնակցային պետություն ստեղծելու սկզբունքները, որը հիմնըված է լինելու քաղաքականապես հավասար համայնքների ազատ կամքի վրա», ասում է Ֆեյսիլը:

ՄԱԿ-ի անցյալ դեկտեմբերի մի տեղեկագիր կոչ արեց ստեղծել դաշնակցային պետություն, որտեղ *«ինքնիշխանությունը հավասարաչափ է բաշխված, բայց եւ անբաժանելի է»*: Դիվանագետները հաստատում են, որ դաշնակցային պետություն ստեղծելու դեպքում այն պետք է ունենա միացյալ հրամանատարություն հույն եւ թուրք զինված ուժերի վրա:

Կիպրոսի թուրքերն ուզում են այնպիսի վերջնական համաձայնություն, որը երաշխավորված լինի Թուրքիայի, Հունաստանի եւ Մեծ Բրիտանիայի կողմից: Մյուս կողմից, Կիպրոսի կառավարությունն ուզում է, որ Եվրահամայնքը նույնպես դեր ունենա համաձայնությունում: Սակայն Կիպրոսի թուրք ղեկավարները մտավախություն ունեն, որ Եվրահամայնքին անդամակցությունը կարող է դուռ բացել դեպի թուրքական մաս ներգաղթի համար:

Կիպրոսի հարցի շուրջ բանակցություններին մոտիկ կանգնած դիվանագետներն ասում են, թե այս եւ այլ վեճեր կարող են լուծվել այս տարի, եթե կողմերը ցանկանան օգտվել վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում ներկայացած ամենահուսալի առիթից: ■

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

«Սեւան»-ի հաջողությունը Ֆրանսիայում

Ֆրանսիական Գավալաիրե քաղաքում ամեն տարի անցկացվում է մինի-ֆուտբոլի միջազգային մրցաշար, որն արդեն ավանդույթ է դարձել եւ կրում է «Օլիմպիկ» ֆուտբոլային ակումբի անունը: Այս անգամ միմյանց հետ ուժերը չափեցին Գերմանիայի, Իտալիայի, Հոլանդիայի, Հայաստանի, Պորտուգալիայի եւ Ֆրանսիայի նահանգների մանկական կոլեկտիվները: Հայտարարված էին տասներկու թիմ: Հայաստանը ներկայացնում էր Սեւանի «Ախթամար» ակումբի «Սեւան» մանկական թիմը: Նա իր առաջին հանդիպումն անցկացրեց Ֆրանսիայի Տուլոն քաղաքի թիմի հետ եւ հաղթեց 2:0 հաշվով: Այնուհետեւ 5:1 հաշվով առավելության հասավ Պորտուգալիայի թիմի նկատմամբ եւ 4 անպատասխան գնդակ խփեց Գերմանիայի Շտուտգարտ քաղաքի թիմի դարպասը: Կիսաեզրափակիչում սեւանցի մանկահասակները հաղթանակ տարան «Օլիմպիկ»-ի նախորդ տարվա գավաթակիր, ֆրանսիական «Սենտ-էտյեն» հանրահայտ ֆուտբոլային ակումբի իրենց հասակակիցների նկատմամբ: Ֆրանսիական հեռուստատեսությունն անդրադարձավ Հայաստանից հրավիրված թիմին, խոսվեց առանձին ֆուտբոլիստների կոմբինացիոն գրագետ խաղի մասին: «Աշխուժացել էր Գավալաիրե քաղաքը: Չնայած տոմսերի համար հանդիսատեսը վճարում էր 20 դոլլար, սակայն մեր խաղերի ժամանակ քիչ չէին ֆրանսահայ մարզասերները», ասում է թիմի մարզիչ Միշա Մկրտչյանը: Եզրափակիչում «Սեւան»-ը հաղթեց ֆրանսիական ԳՕՔ-1 թիմին: Փոխանցիկ գավաթը հանդիսավորությամբ հանձնվեց սեւանցիներին, որի փոխարեն, սակայն, նրանք բերեցին Նիկե աստվածուհու գավաթը, իսկ 11 հազ. դոլլար արժողությամբ մրցաշարային գավաթը թողնվեց Նիս քաղաքի հայկական համայնքում:

«Սեւան» մանկական թիմը շարունակում է «Ախթամար» ակումբի մյուս «Երազանք» թիմի ֆուտբոլային փայլուն ճանապարհը: Ի դեպ, վերջինս, մասնակցելով ԱՊՀ մինի-ֆուտբոլի մրցաշարին, տիրացավ Թուրքմենստանի, Մոսկվայի, Սանկտ-Պետերբուրգի գավաթներին, 75 անգամ գրավելով մրցակիցների դարպասները:

ՎԻԳԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

Սպիդի դեմ պայքարի խորհրդանիշը

Բասկետբոլի ազգային ասոցիացիայում իր հրաժեշտի խաղն անցկացրեց «Լոս Անջելես Լեյքերս» թիմի նախկին առաջատար «Մեջիկ» Ջոնսոնը:

Հիմնականում բասկետբոլային կախարդի հրաշք խաղի շնորհիվ Արեւմուտքի աստղերը 153:113 հաշվով համոզիչ հաղթանակ տարան Արեւելքի աստղերի նկատմամբ: «Մեջիկը» իր թիմին բերեց 25 միավոր եւ ամենաօգտակարն էր խաղահրապարակում:

Սպիդի վիրուսակիր անվանի բասկետբոլիստը դարձել է այդ հիվանդության դեմ պայքարի գլխավոր խորհրդանիշը ամբողջ աշխարհում:

«Մեջիկ» Ջոնսոնը մտադիր է իր ընկերների՝ աշխարհի լավագույն բասկետբոլիստներ Չարլզ Բարկլիի, Պատրիկ Էվինգի, Կարլ Մալոունի եւ Մայքլ Ջորդանի հետ հանդես գալ Բարսելոնյան օլիմպիադայում:

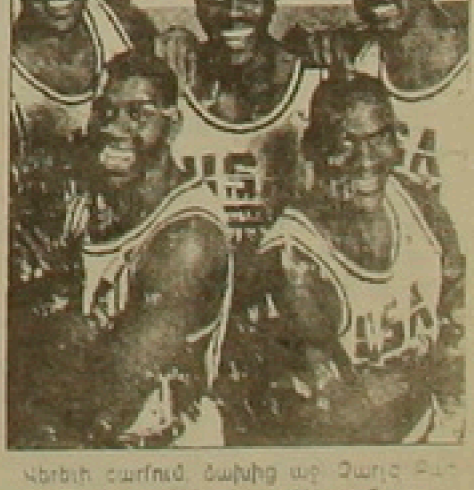

Վերեւի շարքում, ձախից աջ՝ Չարլզ Բարկլի, Պատրիկ Էվինգ, Կարլ Մալոուն, ներքեւի շարքում «Մեջիկ» Ջոնսոն, Մայքլ Ջորդան:

Խռովարարներ. երկար ճանապարհ դեպի ծայր հյուսի՞ս

Չի բացառվում, որ ԱԴՊԿ-ի անդամների օգոստոսյան պետական հեղաշրջման մասնակիցների համար ճանապարհն իսկապես երկար է լինելու: Հետաքննությունն այդ գործով ավարտվել է: Այն կազմել է 125 երեք հարյուր էջանոց հատորներ եւ տրվել է հետաքննության տակ գտնվողներին ու փաստաբաններին ծանոթանալու նպատակով: Ռուսաստանի գլխավոր դատախազն ու հետաքննության ղեկավարը հայտարարել են, թե հանվել է նախապես ներկայացված դավաճանություն հայրենիքին մեղադրանքը եւ մնացել է միայն այն հոդվածը, որով նրանք մեղադրվում են օրինական իշխանությունը ուժով տապալելու հանցանքով:

Այսպիսով, մեղադրվողները 15 հոգի են: Գլխավոր հարցը, որին հետաքննության կարծիքով տրվել է սպառիչ պատասխան, հետեւյալն է. խռովությունը դավադրության, զգալի կազմակերպական աշխատանքների հետեւանք էր: Օգոստոսին նրանք լիովին պատրաստ էին ակտիվ գործողությունների, եւ երբ անմիջական վտանգ զգացին, անցան գործի: Այդպիսի վտանգ էր նոր միութենական պայմանագրի ստորագրումը:

Առավել որոշակի, դավադրությունը հասունացավ օգոստոսի 17-ին, [illegible] նական հանդիպումների համար նախատեսված գաղտնի օբյեկտում: Սցենարն այսպիսին էր. նախագահին առաջարկել միանալ իրենց, իսկ հրաժարվելու դեպքում մեկուսացնել նրան: Միաժամանակ հատուկ դրություն էր մտցվում երկրում, ստեղծվում էր ղեկավարման ժամանակավոր կոմիտե, ցրվում էին իշխանության գործող կառուցվածքները: Այդ կոմիտեի նախագահ պետք է դառնար ԱԴՊԿ-ի անդամներից որեւէ մեկը, բայց ոչ Պավլովը:

ԱԴՊԿ-ի որոշ անդամների մոտ հայտնաբերվել են մոտ 100 փաստաթղթեր ապագա նախագահի ստորագրության տեղով, որոնց նպատակն էր վերադարձնել երկիրը 1984թ. դրությանը: Ահա ԱԴՊԿ-ի փաստաթղթերից մեկը՝ հանցագործության դեմ պայքարի մասին հրամանագրի նախագիծը: Դրանով նախատեսվում էր մշտական ռազմական դատարաններ հաստատել բոլոր բնակավայրերում, իրավունք էր տրվում տեղում գնդակահարել բոլոր նրանց, ովքեր կասկածելի կթվային տարբեր հանցանքներով, իսկ հետո արձանագրություններ կազմել, որով կհաստատվեն գնդակահարությունները:

Ի՞նչ հաջողվեց ԱԴՊԿ-ին, հետաքննության կարծիքով: Նրանք խլեցին իշխանությունը: Նախագահին մեկուսացրին: Շատ շրջաններում հատուկ դրություն մտցրին: Կմտցնեին ամբողջ երկրում, սակայն Լուկյանովը խորհուրդ չտվեց:

Իսկ ի՞նչ չհաջողվեց: Չկարողացան կոտրել Ռուսաստանի օրինական իշխանություններին եւ նրա պաշտպաններին: Խորհուրդների տան գրավման պլանը չիրագործվեց, որովհետեւ ՊԱԿ-ը, ՆԳՆ-ը եւ պաշտպանության նախարարությունը գրոհի հրաման չտվեցին. այդ դեպքում կզոհվեին հազարավոր մարդիկ:

Գալով նախկին նախագահ Գորբաչովի դերին, հետաքննությունը հաստատում է, թե նա դավադրությանը որեւէ հարաբերություն չի ունեցել:

Հետաքննությունը ոչ մի փաստաթուղթ չի հայտնաբերել, ուր խոսք գնար ռուսաստանյան ղեկավարության անդամներին սպանելու մասին: Նրանց ենթադրվում էր ներկալել: ԱԴՊԿ-ի անդամները չհամարձակվեցին ձերբակալել Ելցինին:

Միանշանակ կերպով հետաքննությունը մերժեց այն վարկածը, թե խռովության ձախողումից հետո կատարված ինքնասպանությունները իրականում սպանություններ էին՝ վկաներին վերացնելու նպատակով: Հետաքննության կարծիքով, տեղի է ունեցել միայն մեկ սպանություն. Պուգոն գնդակահարել է իր կնոջը:

Մարշալ Ախրոմեեւը ինքնասպանության երկու փորձ արեց: Սկզբում դրան խանգարեց կտրված լարը, ինչի մասին մարշալը գրեց երկտողում: Դրանից հետո նա խնդրեց 50 ռուբլի փոխանցել ճաշարանին, իր պարտքը: Իսկ հետո երկրորդ փորձն արեց, որն ավարտվեց ողբերգականորեն:

Ինչպես հաղորդվել էր, ԱԴՊԿ-ի անդամներից մեկը հայտարարել էր, թե Գորբաչովի շրջապատում կաշառակեր կա: Այդ գործը առանձնացվել է հետաքննության համար, ինչպես նաեւ արտասահմանյան երկրներ արժույթի արտահոսքի գործը: Գլխավոր դատախազի եւ հետաքննության ղեկավարի խոստովանությամբ, քննության ընթացքում հայտնաբերվել են ցնցող փաստեր, եւ հետաքննությունը համոզված է, որ ԱԴՊԿ-ի անդամների դատավարությունը պետք է բաց լինի, բացառությամբ մի քանի գաղտնի փաստաթղթերի մասին լսումների: Սակայն հարցը պետք է լուծի դատը, որն ամենայն հավանականությամբ տեղի կունենա ոչ շուտ. օրենքում ասված չէ, թե որքան ժամանակ պետք է ծանոթանան փաստաբանները գործին: Առայժմ գործի 125 հատորներից Տիզյակովը ծանոթացել է 5-ին, մյուս փաստաբանները՝ ավելի քիչ:

Քաղաքական գաղափարների համար հիմա չեն դատում: Սակայն հենց այս [illegible] ■

digitised by A.R.A.R.@

Արժանյաց շքանշան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին

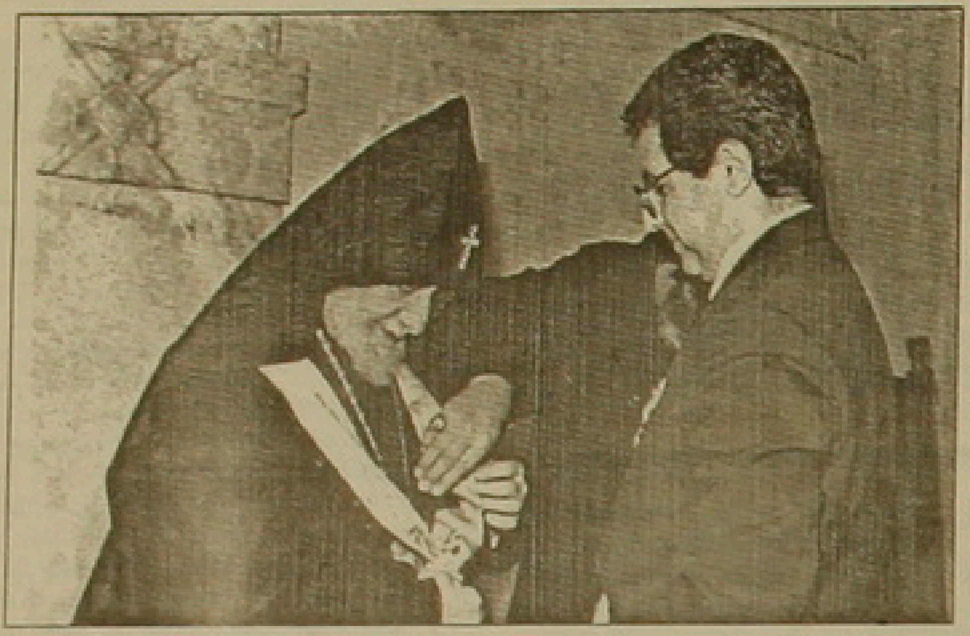

Փետրվարի 9-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վեհարանի դահլիճում տեղի ունեցավ Բրազիլիայի պետական «Կրուզեյրո Դո Սուլ» (Մեծ խաչ) արժանյաց շքանշանի հանձնումը Ամենայն Հայոց Վազգեն Ա Կաթողիկոսին: Շքանշանը հանձնեց հատուկ այս առիթով Հայաստան ժամանած Բրազիլիայի նախագահ Ֆերնանդո Կոլոր Դե Մելոյի հայազգի օգնական պրն. Անտոնիո Կանդիրը: Պատվիրակությունը կազմված էր բրազիլահայ համայնքի անդամներից՝ գլխավորությամբ թեմակալ առաջնորդ Տաթեւ եպս. Ղարիբյանի: Հյուրերը ներկա գտնվեցին պատարագին: Շքանշանի հանձնման հանդիսավոր արարողությունից հետո տրվեց պաշտոնական ճաշկերույթ: Հանդիսությանը մասնակցեց նաեւ Մոսկվայում Բրազիլիայի դեսպանության առաջին քարտուղար պրն. Կառլոսը:

Լուսանկար՝ Մ. Շահբազյանի (Արմենպրես):

Երեւանում կառուցվելիք Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցու լավագույն նախագծի մրցույթ

Փետրվարի 8-ին Հայաստանի նկարիչների տան ցուցասրահում բացվեց Հայաստանում քրիստոնեության պետական կրոն հռչակման 1700-ամյակին նվիրված Երեւանում կառուցվելիք Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ մայր եկեղեցու նախագծերի ցուցահանդեսը: Ներկայացված 40 նախագծերի հեղինակներն են հայ ճարտարապետներ Հայաստանից եւ Սփյուռքից:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Գերագույն Հոգեւոր Խորհուրդը հաստատել է ներկայացված նախագծերի քննարկման հանձնաժողով հետեւյալ կազմով. ճարտ. դոկտ. պրոֆ. Վարազդատ Հարությունյան՝ նախագահ, ճարտ. նախարար՝ Ռոմեն Ջուլհակյան, Գերաշնորհ Տ. Ներսես արքեպիսկոպոս Պոզապալյան, Գերաշնորհ Տ. Գարեգին եպիսկոպոս Ներսիսյան, ժող. նկարիչ Գրիգոր Խանջյան, ժող. ճարտ. Ջիմ Թորոսյան, Երեւան քաղաքի գլխ. ճարտ. Մկրտիչ Մինասյան, ճարտ. դոկտ. Պաոլո Կունեո (Իտալիա), ճարտ. դոկտ. Արմեն Հախնազարյան (Գերմանիա), ճարտ. Բաղդասար Արզումանյան՝ քարտուղար:

Հանձնաժողովը պարտականություն ունի ներկայացված նախագծերից ընտրել երեքը, որոնցից մեկին իր հավանությունը պիտի տա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Ընտրված երեք նախագծերի հեղինակներին իբրեւ մրցանակ սահմանվել է հիսուն հազար ռուբլի, ինչպես նաեւ երեք խրախուսական մրցանակ՝ յուրաքանչյուրին տաս հազար ռուբլի: ■

10 ոստիկաններ են սպանվել Ալժիրում

Հակառակ ամբողջ երկրի տարածքում հաստատված 12 ամսյա արտակարգ իրավիճակին, անցնող 2 օրերի ընթացքում 3 անգամ հարձակումներ են գործվել ոստիկանների վրա, որի հետեւանքով սպանվել են նրանցից 10 մարդ: Մեծագույն հարձակումը գործվել է Կասբահի շրջանում, Ալժիրի կենտրոնական մասում:

Երկրում արտակարգ դրություն էր հայտարարվել փետրվարի 9-ին, միաժամանակ օրենքից դուրս հռչակելով Իսլամական փրկության ճակատ կազմակերպությանը, որի հետ վերջին 2 ամիսների ընթացքում երկրի զինվորական իշխանությունները ունեցել էին բազմաթիվ բախումներ: Միայն անցյալ շաբաթվա ընթացքում տեղի ունեցած բախումների հետեւանքով զոհվել էին ավելի քան 40 հոգի եւ վիրավորվել հարյուրավորներ:

Երկուշաբթի օրը իսլամ արմատականները մեծ երթ էին կազմակերպել երկրի արեւելքում գտնվող Կոնստանտին քաղաքի փողոցներում՝ իրենց պատրաստակամությունը հայտնելով մեռնելու ճակատի համար, որի ղեկավարները ձերբակալված են:

Պակիստանից իսլամական երթ դեպի Քաշմիր

Հակառակ պակիստանյան բանակի կողմից դրված արգելափակոցների, տասնյակ հազարավոր պակիստանցի իսլամներ երեկ երթ կատարեցին դեպի հարեւան Հնդկաստան՝ օգնության հասնելու Քաշմիրում անջատողական պայքար ծավալած իրենց կրոնակիցներին: Ավտոբուսներով սահմանագլուխ հասած ցուցարարները, դեմ առնելով հողապատնեշներին, դեպի մեծամասնությամբ հինդու բնակչություն ունեցող Քաշմիրի նահանգ իրենց ճանապարհը շարունակեցին ոտքով:

Ցուցարարները դիմավորվել են հնդկական ոստիկանության կրակոցներով: Կան զոհեր եւ վիրավորներ: ■

Բաքու ժամանեց մարդասիրական օգնություն ԱՄՆ-ից եւ Թուրքիայից

Փետրվարի 10-ին Անկարայից Բաքու ժամանեց ամերիկյան ռազմաօդային ուժերի ինքնաթիռը մարդասիրական օգնությամբ՝ 20 տոննա դեղորայք, որի մի մասը՝ Թուրքիայից:

«Մոտ ժամանակներս Թուրքիայից կժամանեն եւս 3 ինքնաթիռներ», հայտնեց ԱՄՆ ռազմաօդային ուժերի փոխգնդապետ Ուիլյամ Ֆրիզը:

Ներկայումս նախկին Միության տարածքում գործում են ամերիկյան 12 հանձնախմբեր, որոնք օգնություն են ցուցաբերում ԱՊՀ-ի 20 քաղաքների:

Ադրբեջանի առողջապահության փոխնախարար Ռահիմ Հուսեյնովը նշեց, որ օգնությունը *«նշան է Ադրբեջանի եւ ԱՄՆ-ի միջեւ հարաբերությունների կարգավորման»*: ■

ԵԱՀԽ-ի փորձագետները մտադիր են այցելել Ադրբեջան

Փետրվարի 13-ին Ադրբեջան կժամանեն ԵԱՀԽ-ի 8 փորձագետներ: Այցի ընթացքում նախատեսվում են հանդիպումներ հանրապետության ղեկավարության, ընդդիմադիր շարժումների եւ կուսակցությունների ու փախստականների հետ:

Փորձագետները ծրագրում են այցելել նաեւ Ղարաբաղ: ■

8-12 տարվա բանտարկություն աշխարհի նախկին չեմպիոնին

Ինդիանայի (ԱՄՆ) դատարանը երեկ մեղավոր ճանաչեց բռնցքամարտի ծանր քաշի աշխարհի նախկին չեմպիոն Մայք Թայսոնին: «Երկաթյա Մայք» մականունով հայտնի բռնցքամարտիկը 12 ատենակալների մեծամասնության կողմից մեղավոր ճանաչվեց Ինդիանապոլիս քաղաքի հյուրանոցներից մեկում 18-ամյա սեւամորթ մի մանեկենուհու բռնաբարելու, ինչպես նաեւ ինտիմ հարաբերություններում ուժ գործադրելու համար: Ըստ ամերիկյան դատական օրենսգրքի, նրան սպառնում է 8-12 տարվա բանտարկություն՝ աշխատանքային խիստ ռեժիմով: ■

«Կոալիցիա». ով ում հետ

Շաբաթ եւ կիրակի օրերը, փետրվարի 8-ին եւ 9-ին, ամբողջ Ռուսաստանով մեկ տարածվեց բողոքի ալիքը: Մարդիկ պահանջում էին աշխատանք, ուտելիք, սոցիալական պաշտպանվածություն: Կոչեր էին հնչում Ելցինի դեմ, մեղադրում նրան եւ Գորբաչովին երկիրը աղետի հասցնելու մեջ:

Բողոքները Ռուսաստանում հնչում են վաղուց. ժողովրդական դժգոհության ալիքում կանգնած են ռուսական ազդեցիկ հասարակական-քաղաքական ուժեր, ռուս ազգայնականներ, նեոկոմունիստներ, աշխատանքի վետերաններ, զինվորականներ, քաղաքական առանձին գործիչներ, նույնիսկ փոխնախագահ Ռուցկոյը:

«Մայր Ռուսիայում» ծագած բողոքը ալիք է տալիս նաեւ նրա նախկին գաղութներում, այդ թվում Հայաստանում: Առայժմ թույլ, վախվորած, անկազմակերպ, սակայն մենք արդեն փորձն ունենք, թե ինչպես կարելի է դա հեղեղի վերածել: Այդպիսին պետք է դիտել շաբաթ օրը, փետրվարի 8-ին, Ազատության անվանված հրապարակում կայացած հանրահավաքը, որը կազմակերպել էր, ինչպես ինքն էր ասում, ոչ մի քաղաքական կազմակերպության ու հոսանքի չպատկանող, մեր ինքնագծով նախկինում դրանցից շատերին անդամակցող, ոչ անհայտ Ռաֆիկ Համբարձումյանը: Հավաքին մասնակցում էին մի քանի հարյուր, նույնիսկ հազարին մոտ մարդիկ: Առիթը դարձյալ ժողովրդի դժգոհությունն էր կամ դրա վրա խաղալը. *«վերջ տալ ժողովրդի անարգել թալանին»*, *«պաշտպանել ժողովրդին կաշառված գներից»*, *«վերջ տալ տնտեսական գործարքներին»*, *«պաշտոնազրը* (պաշտոնական ի՞նչը՝ զո՞րքը, թե զորեղ պաշտոնյան) *միացած չարչիներին կեղեքում են ժողովրդին»* եւ նման այլ բաներ:

Հրապարակում հավաքված մարդկանց միջից, այստեղից-այնտեղից լսվում էին հավանության կանչեր, հեգնանք եւ անկեղծ բողոք: Հանրահավաքն ընթացավ խիստ ծանոթ սցենարով. սկզբում խոսափողը «հանկարծ» անջատվեց, դժգոհության, անհամբերության ալիք, այն ուղղվեց օպերայի շենքի վերին պատուհաններից մեկում հայտնված ոմն մեկի դեմ. սա պաշտպանվելու համար սկսեց ջանասիրաբար հայհոյել պետությանը: Ինքը, պետության ներկայացուցիչը՝ Գերագույն խորհրդի քարտուղարը, որ մի երկու հոգու ուղեկցությամբ պատվել էր հրապարակը, ինչ-որ ջանքեր թափեց փոխել հանդեսի ընթացքը. նա եւ հրապարակ չժամանած, բայց անցած մի քանի տարիներից ժողովրդին քաջածանոթ շատ գործիչներ, բազում անվայել խոսքերի թիրախ դարձավ եւ կարողացավ, գուցե ճիշտ ժամանակին, հեռանալ այդտեղից: Հանրահավաքում սոցիալական հարցերի շալակը բարձրացան... քաղաքական պահանջները. ընդդիմությունը թող միանա իշխող խմբին, բազմակուսակցական կառավարություն, մարտին «անդեմ խորհրդարանի» նոր ընտրություններ եւ Արցախ, Արցախ մինչեւ վերջ...

Հավաքի կազմակերպիչը եւ բանախոսը գուցե եւ անկեղծ էր ու հավատում էր, թե ժողովրդի արդարացի զայրույթը կարող է այս դժվար օրերին մի բան փոխել (չնայած նույն օրն իսկ երեկոյան «Լրաբեր» ծրագիրը ակնարկեց Ռուսաստանյան ձեռնարկումներին դրանց խիստ «հարազատությունը»), սակայն պարզ չէր, թե իրենք այս խեղճ ժողովրդից ի՞նչ են ուզում եւ սա ի՞նչ պիտի անի, որ չի անում: Կամ ընդդիմությունն ինչպե՞ս պիտի միանա իշխանություններին «կոալիցիա» կազմելու համար, կամովի՞ն, թե զոռով:

Ընդդիմությունը մինչեւ այսօր քաջ մարտիկ էր խորհրդարանում, ի մեծի մասի, երբ խոսքը վերաբերում էր իշխանությանը կամ հասարակական մտքերը գրավելուն: Այն գործում էր հրապարակային «բարձր ոլորտներում». մեծ քաղաքականություն, կողմնորոշում եւ կուսակցությունների իրավունքներ, տեղ խորհրդարանական կառույցներում եւ այլն: Առայժմ իրական կյանքի, «տաղտուկ առօրյայի» հետ նրանք խուսափում են շփվել: Խորհրդարանական արձակուրդների շրջանում չհնչեց նրանցից ոչ մեկի ձայնը, թերեւս միայն Լեռնային Ղարաբաղի հարցում: Վստահված հանգի՞ստ: Երբ իշխանությունները, գործի բերումով թե ինչով, դրսում, գրտին ու քրին բան-ման էին անում, նրանց վրա գոռացող տան գամփռը չկար:

Երկու օր է խորհրդարանական նիստեր են սկսվել: Կամաց-կամաց օրերը կտաքանան, ժողովուրդը կխռնվի խորհրդարանի մուտքի մոտ ու օպերայի հրապարակում: Ով ի՞նչ է ասելու նրան, ով ո՞ւր է տանելու...

Հ. Գ.

Լուրերի շուրջ

Մեղավոր են հայերը

Ադրբեջանի խորհրդարանի Ազգային խորհրդի փետրվարի 10-ին կայացած նիստում ելույթ ունեցավ հանրապետության վարչապետ Հասան Հասանովը: Նա հայտարարեց, որ Ադրբեջանի համար սկզբունքային քաղաքական նշանակություն ունի Ռուսաստանի հետ բարեկամական հարաբերությունների ամրապնդումը:

Նրա խոսքերով, Լեռնային Ղարաբաղի ճգնաժամի հետ կապված գործոնը շատ է խոչընդոտում այդ հարցում: Այդ խնդրի պատճառով Ադրբեջանը չդարձավ ՄԱԿ-ի անդամ եւ հարցի քննարկումը հետաձգվեց 1992 թ. երկրորդ կեսին: «Բացի այդ, նշեց Հասանովը, Ադրբեջանին վերագրում են իսլամական եւ պանթուրքիստական գաղափարներ, որոնց բեռը զգացնել կտա դեռ տասնյակ տարիներ»: ■

Արժույթի նոր սահմանում

Ուկրաինայի ազգային բանկը հունվարի 30-ից սահմանել է օտարերկրյա արժույթների հետեւյալ կուրսերը ռուբլու համեմատությամբ:

	պաշտ. կուրս	շուկ. կուրս
$100	56,87 ռ.	11000 ռ.
£100	101,74 -	19679 -
DM100	35,46 -	6860 -
100 էկյու	72,41 -	14005 -

Միաժամանակ Ազգային բանկը սահմանել է ուկրաինական կուպոնների վաճառքի կուրսը: Այսպես, 1 դոլարը փոխանակվում է 16 կուպոնի, 1 մարկը 10 կուպոնի, 1 ֆունտ ստեռլինգը 29 կուպոնի: Ազգային բանկը կուպոններով արժույթի վաճառք չի կատարում: ■

Սովամահություն

Պերմի հիվանդանոցներից մեկում վախճանվել է 73-ամյա մի կին: Բժիշկները համոզված են, որ մահվան գլխավոր պատճառը սովը եւ ուժասպառությունն էր, որին ավելացել էր թոքերի բորբոքումը:

Դեռ գիտակցության մեջ կինը բացատրել էր, որ իր թոշակը գողացել էին, եւ երկու շաբաթ ոչինչ չէր կերել: Նա ապրում էր կոմունալ բնակարանում եւ դանդաղ մահանում էր հարեւանների աչքերի առաջ: Հավանաբար, բժիշկներին հաջողվեր փրկել նրան, բայց հիվանդանոցում չկար անհրաժեշտ քանակությամբ համապատասխան դեղորայք: ■

Թալանել են թուրքերին

Վերջերս Մոսկվա էին ժամանել թուրքական «Էնկա» եւ «Միր» ֆիրմաների 12 բեռնատար մեքենաներ: Նրանք շինանյութ եւ սարքավորում էին բերել սրտաբանական հիվանդանոցի կառուցման համար: Մեքենաները շատ մեծ դժվարությամբ էին անցել Վրաստանով, ընդ որում, Սուխումում վարորդներից մեկին կողոպտել էին վերցնելով իրերը, ռադիոսարքավորումները եւ դրամը: Այժմ նրանք սարսափով մտածում են, թե ինչպես պետք է վերադառնան եւ չի բացառվում, որ կընտրեն Ռումինիա-Բուլղարիա շրջանցող ուղին: ■

Քրդական նոր թերթեր

Թուրքական TRT 2 ռադիոկայանից եւ թուրքական «Միլլիեթ Դողրու» շաբաթաթերթից մեր ստացած լուրերի համաձայն, Թուրքիայում մոտ օրերս լույս կտեսնեն եւս երկու քրդական թերթեր՝ «Ուելաթ» եւ «Ռոուշեն»: Ինչպես նախապես նշել էինք, Թուրքիայում անցյալ ամիս օրինականորեն լույս էր տեսել առաջին քրդական «Ռոժնամե» շաբաթաթերթը:

«Ուելաթ»-ի գլխավոր խմբագիր Աբդուլլահ Քեսկին «Միլլիեթ Դողրու»-ին տրված հարցազրույցում ասել է, թե «Միջին Արեւելքի ամենահին ժողովուրդներից մեկին վերջապես մայրենի լեզվով հաղորդակցվելու եւ արտահայտվելու հնարավորություն է ընձեռնվել: Սակայն մեր առջեւ կան շատ բարդ եւ լուծման կարոտ հարցեր»:

Երկու թերթերն էլ, հակառակ իրենց ունեցած որոշ տարաձայնությունների, խիստ քննադատում են «Ռոժնամե»-ի խմբագրությանը՝ Դեմիրելի հասցեին ընծայված երախտագիտական խոսքերի համար: ■

Լուրերը՝ Ինտերֆաքս-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@